БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ч. ОКТЯБРЬ 1 СРЕДА № 195 (4165)

Өртээ 20 коп.

Көдээниң ажыл-ишчилери! Тараа дужаалгазын таңдычыларның болгаш каа-хемчилерниң үлегери-биле чорудуңар!

Төрээн чуртка 5 миллион пуд тарааны бөөр дээш!

АРТКАН ТАРААЛАРНЫ ЧИДИРИГ ЧОККА АЖААП АЛЫР

Бистиң областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери болгаш бүгү ажылчы чону Төрээн чуртка 5 миллион пудтан эвээш эвес тараады бөөр дээн хүлээлгезин октябрь 10-да күүседир болгаш дужут ажаап алышкының доозар дээш бо хүннерде улуг патриотчу көдүрүүшкүнде ажыдып турарлар.

Ылангыя Таңды районнуң тараажылары 1 миллион 300 муң пуд, Каа-Хем районнуң—1 миллион 280 муң пуд тараады күрүнеге дужаар болгаш садар хүлээлгени алгаш, областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыг үндүргени областың 5 миллион пуд тараазын күүседип алырынга улуг идиг болур. Ол районнар боттарының сөзүн эвлээр дээш бо хүннерде улуг күжеништиниг ажылды дүн-хүн чок чорудуп турарлар. Сентябрь 30-ге чедир Таңды районнуң колхозтары болгаш совхозтары 12500 ажыг тонна, Каа-Хем районнуң колхозтары 11.774 хире тонна тараады күрүнениң шыгжавырынга киргеннер. Ол ышкаш Бии-Хем районнуң тараажылары мурнунда дужааганы-биле катай бир миллион пудтан эвээш эвес тараады күрүнеге киирер хүлээлгени ап, ам 700 муң пуд ажыр дужаай бергеннер. Төөн-Хемчик, Улуг-Хем, Чаа-Хөл болгаш өске-даа районнар күрүнеге пландан ажыр хөй тараады дужаар болгаш садар дээш демисежип турарлар.

Бо салдынган эң харыысалгалыг соруга болза, ажаап алышкынының болгаш тараа белеткелиниң участок бүрүзүнге ажылдың темпизии минута санында дүргедирип хандырар эң организастыг болгаш күжеништиниг хемчеглерни алырын негеп турар. Ооң-биле кады ажылдың шынарын бедидерин, ылангыя ажаап алышкын үезинде бистиң колхозтарывыстың болгаш совхозтарывыстың болдурган улуг чидириглерин моон соңгаар соксадырын шыңгыы негеп турар. Тараның ниити чыылдазын көвүдедири болгаш күрүнеге 5 миллион пудтан эвээш эвес тараады салып дужаары—ол дээрге хамыктын мурнунда тараады чидиригден карак огу дег камгалаары, өстүрүп алган пуд тараа бүрүзү күрүнениң болгаш ажыл-агыйларның боттарының шыгжавырларынга кирген турары болур.

Бо чылын областың тараажылары албекшилдиг дужуттуг өстүрүп алганы өөрүнчүг. Ынчалза-даа дужут бедик болганда кандыг-бир пуд тараады чидирери шоолуг эвес чүве-дир дээш тараның чидирин-биле демиселди херекке албас кижилер бисте бар. Килограммдан болгаш пудтан тонна-тонна тараалар тургустуннарын олар эскербейн турарлар. Комбайннарның кескен шөлдеринде арык-бугалар уннарында, өөр черлерде сывында турулал калган тараалар, подборщиктиң тавычадан четче бөлүп албайн барган тараалары хөй кезиинде ажаап алдынмайн турар. Шаңнарда тараалардың дозуракка холужун, боктуг, сигенниг черлерже дашкаарлап, өл-шыкка баксырап турары база аажок. Чаа-Хөл районнуң колхозтарының чамдык шаңнарында овааланган тараалары изип, адаандан көгерип үнүп келгилээн. Терезинде, Каъкта болгаш өске-даа черлерде шаңнардан тараа сөөрткен машиналарның оруктарда төккен тараалары хөй көстүр. Таңды районнуң «Тиилелге» колхозунуң суурында болгаш Шамбалыгда шаңнарында тараалар изип баксырап турар. Комбайннардан тараа сөөртүлгезин багай организастаанындан ол колхозта чамдык комбайнерлер бункерде тараады черже төп турган чүүл бар болгай. Үстүнде ышкаш чижектерни өске-даа черлерден хөйну көргүүн болур.

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал», Бии-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозтарында комбайннар үргүлчү үрелип, тараалар эвирип быжып, улуг чидиригге таваржып турарын болгаш ажаап алышкын ажылының организастыг өөзүн көдээ бижикчилер солуннарга каш удаа илереткен болза-даа, ол районнарның улуттукчулары тодарбай хемчеглер албаннар. Ооң уламындан ол колхозтарда ажаап алышкын дүвүрөөзиннинг байдалда хевээр.

Ам области 30 ажыг муң га тараа культуралары кестинмээн. Бо дээрге белен эвес черек. Ооң ыңай тавычаларда бастыртынмаан тараалар база бар. Картофель болгаш могаалар ажаап алыры чаа орту эрткен. Олар сорка доңуп, улуг чидиригге таваржып турар.

Төрээн чуртка 5 миллион пудтан эвээш эвес тараады бөөр хүлээлгени алдарлыы-биле күүседирин, үрезин болгаш магадылал фондуларын уруп алырын, мал чеми тараады белеткээрин, колхозчуларның күш-хүннериниң төлевирин хандырарын ам сывында арткан болгаш шаңнарда ажылдаттынмаан тараалларны чидириг чокка ажаап алырын шиитпирлээр ужурлуг. Ынчангаш тараага чидириг болган таварылга бүрүзүн аноа эрттирип болбас.

Ажаап алышкының болгаш тараа белеткелиниң бүгү участоктарынга чидириг-биле эки организастыг демисел болза, кижилерниң бедик медерелиниин, улустуң байлаа болур тараага ажыл-агыйжы болурунуң көргүзүү ол.

Эштер тараажылар, чолаачылар тараа хүлээп алыр пунктуларның ажылдакчылары! Тараның бичиле чидирин-биле аноа эптешцецер! Тываның шөлдеринге өөүп үнген пуд тараа бүрүзү камгалап алдынган, бистиң чуртувуска тараа продуктуларның элбекшилин тургузарының хереэнге немере болган турзун!

Күш-ажылга бедик көргүзүглер

СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кыдыр күш-ажылчы элчегге киргеш, Чадаана МТС-тиң комбайнерлери болгаш трактористери тараа культураларының ажаап алышкынында күш-ажылдың бедик бүлүрүкчүлүүн көргүзүп турар.

Хову кораблиниң командири Ховалыг Тыртык-оол «Коммунизмче орук» колхозка бодунуң дузалакчызы Куулар Шоюн болгаш тракторист Н. Монгуш-биле кады 243 гектар шөлдүң бода тараалларының тавычаларын бастырган болгаш 71 гектарны комбайн-биле дорт кестирип, «С-6» комбайнның сезон иштинде доктаатты́нган күрүне онаалдазын ажыргаш, 6287 центнер эки шынарлыг тараады бастырган.

Мурнакчы механизатор Ховалыг Тыртык-оол дужут ажаап алышкын сезонунда акша-биле 2730 рубльди, ийи муң хире тонна тараады ажылдан алган. Дужут ажаап алышкынынга бедик көргүзүглерни чедип ап, 10 хонуктарның планныг онаалдазын 180 хуу күүсеткени дээш МТС-тиң дирекциязы Х. Тыртык-оолду «Маяк» деп хол шагы-биле, К. Шоюн, Н. Монгуш оларның кайызын-даа 150 рубльдер-биле шаңнаан.

Ол-ла колхозта ажылдап турар комбайнер Алексей Пимонов 22 ажыл хүннеринде 4293 центнер тараады бастырган. Эткен 10 хонукта бүдүрер ажыл нормазын 191 хуу күүсеткени дээш механизатор А. Пимоновту «Кировские» деп хол шагы-биле, ооң комбайнын көөртүп турар тракторист М. Сүге-Маадырны 150 рубль-биле шаңнаан.

«Хорум-Даг» колхозта ажылдап турар М. Дондук «С-4» комбайн-биле эткен 10 хонукта элчег онаалдазын 174 хуу күүседип, сезон иштинде 3763 центнер тараады бастырганы дээш 10 пластинкаларгыг патефон-биле шаңнаткан.

ХҮНДҮЛЕЛ САМБЫРАЗЫ

Дужут ажаап алышкынынга болгаш тараа белеткелдеринге эки көргүзүглерлиг болганы дээш СЭКП-ниң Төөн-Хемчик райкомунуң болгаш райкүүскомнуң киирип келгенин өзугаар көдээ ажыл-агыйның моон адаанда мурнакчы ажыл-ишчилерин областың Хүндүлел самбызазынга киирген.

М. Хунажык.—«Бызыл тараачын» колхозта ажылдап турар тракторист. Комбайн агрегадының үзүктел чок ажылын хандырган болгаш хүн бүрүүн нормазын 200 хуу күүседип турар.

К. Мөчекпен.—Чадаана МТС-тиң комбайнери. «С-6» комбайн-биле «Хорум-Даг» колхозта тараады аңгылап ажаап турар. Хүн нормазын 200—250 хуу күүседип турар.

К. Шошкумза.—Чадаана МТС-тиң трактористи. «Хорум-Даг» колхозка комбайн агрегадының үзүктел чок ажылын хандырган. Хүн нормазын 200—250 хуу күүседип турар.

Х. Тыртык-оол—Чадаана МТС-тиң комбайнери. «Коммунизмче орук» колхозта «С-6» комбайн-биле тараады аңгылап ажаап турар. Хүн нормазын 200—280 хуу күүседип турар.

Л. Пимонов.—Чадаана МТС-тиң комбайнери. «Коммунизмче орук» колхозта тараады аңгылап ажаап турар. Хүн нормазын 250 хуу күүседип турар.

М. Сүге-Маадыр.—Чадаана МТС-тиң трактористи. «Коммунизмче орук» колхозка комбайн агрегадының үзүктел чок ажылын хандырган. Хүн нормазын 250 хуу күүседип турар.

Н. Монгуш.—Чадаана МТС-тиң трактористи. «Коммунизмче орук» колхозка комбайн агрегадының үзүктел чок ажылын хандырган. Хүн нормазын 250 хуу күүседип турар.

Я. Королев.—Чадаана АТК-зының чолаачызы. Дужут ажаап алышкынының үезинде 75 тонна тараады колхозтардан тараа хүлээп алыр пунктуже сөөрткен.

А. Масюн.—Чадаана АТК-зының чолаачызы. Дужут ажаап алышкынының үезинде 78 тонна тараады колхозтардан тараа хүлээп алыр пунктуже сөөрткен.

М. Ак-кыс.—Чадаана АТК-зының чолаачызы. Дужут ажаап алышкынының үезинде 60 тонна тараады колхозтардан тараа хүлээп алыр пунктуже сөөрткен.

Г. Полякова.—Чадаананың тараа хүлээп алыр төп пунктузунуң лаборатория эргелекчизи. Бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар.

ИЗИИ-БИЛЕ ДЕТКЭЭН

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң Жланов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң Чээнектиң Өөдөн-Шөлде турлаанда тараажылары Таңды болгаш Каа-Хем районнарның ажылчы чоннарының күрүнеге пландан ажыр тараа дужаар болгаш садар дугайында областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга үндүрген кыйгырыын танышкан.

Аңаа кыйгырыгны изии-биле деткивишаан, мурнунда дужааганының кырынга 250 тонна тараады октябрь 5-тен бөөр күрүнениң шыгжавырынга немей киирер дугайында бригадир эш Кечил-оолдун, агроном эш М. Кувыскалдың саналдарынга колхозчулар болгаш механизаторлар бир үн-биле каттышканнар.

Тываның 5 миллионунга киириштир

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери Төрээн чуртка 5 миллион пудтан эвээш эвес тараады бөөр деп Тываның ажылчы чоннарының патриотчу хүлээлгезин изии-биле деткип, аңаа боттарының салыышкынын киирер дээш дужут ажаап алышкынында күш-ажылчы көдүрүүшкүннүг ажыдап турар.

Төрээн чуртка 5 миллиондаа эвээш эвес пуд тараады бөөр дээн областың ажылчы чоннарының хүлээлгезинге киириштир районнуң ажыл-ишчилери 7 муң тонна эки шынарлыг тараады күрүнеге садар хүлээлгени алган. Ооң иштинде «Күш-ажылдың хостуу» көдээ ажыл-агый артели пландан ажыр 450 тонна тараады күрүнеге садар. «Чодураа» колхоз күрүнеге тараа садарын 1000 тонна чедирерин шиитпирлээн. Ол ышкаш «УГКА 25 чылы» совхоз күрүне шыгжавырынга 2.800 тонна тараады киирер.

Техника күш-ажылды солаан

Төөн-Хемчик районнуң Чадаана хоорайда тараа хүлээп алыр төп пунктузунда байдал эткен чылдардаазындан каш катап экижээн. Ол коллектив бо чылдың элбек дужудунге уткуштур пунктуну механизастап ап, шыырак белеткелдиг ужурашкан.

Пунктуда тараалларның чүзүнчүзүн айы-биле хүлээп алыр тускай складтарны тус-бүрү аңгылаанындан келген машиналар түүн саат чок хүлээдип турар.

Ылангыя «ЭСС» деп маркалыг чаа сушилка кызыл-тас хүлээп ап турар. Ол дүн-хүнде 75 тоннаны кургадып белеткээн, складче уруп киириптер. Эткен чылын сушилканың бункеринден тараады складтарже шоодайлап алгаш аппарып турган болза, ам сушилка боду-ла дамчыштырыптар апарган.

Ооң ыңай өске-даа складтарга транспортёрларны тургускананындан келген тараады удаткан чок шыгжап турар.

Каа-хемчилер хүлээлгезин күүседир дээш

Тыва областың Төрээн чуртка бөөр 5 миллион пуд тараазынга боттарының үлүүн киирер дээш бистиң Каа-Хем районнуң ажылчы чону кыйгырыгны хүлээп алган.

Кыйгырыгны хүлээп алырының мурнунда районнуң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары организастыг хемчеглерни чоруткан. СЭКП райкомунуң бюрозу биле райкүүскомнуң колхозтар даргалары болгаш партия, совет активи-биле каттышкан хуралызга колхозтарның бригадаларынга болган саналдарны, бар аргаларны өөренип көргеш, 1 миллион 280 муң пуд тараады Төрээн чуртка бөөр деп шиитпирлээн. Ынчаарга «Тиилелге», «Бурунгаар» колхозтарның кайызыда 3—3 муң тонна тараады дужаар хүлээлгени алган, районнуң өске колхозтарын чарышка кыйгырган. Ол кыйгырыгны бүгү колхозтарның тараажылары боттарының хуралдарынга изии-биле деткип, ындыг хүлээлгелерни алганнар.

Колхозчу тараажылардың, механизаторларның хайнымышкынныг күш-ажылының түүнелинде сентябрь 28-те 11.774 тонна ажыг тараады күрүнениң шыгжавырынга киирген. Ынчангаш алган хүлээлгезиниң хөй кезиин каш-ла хүннерде күүседип алган.

Ам районнуң колхозчулары, механизаторлары, ажылчын, албан-хаакчылары, өөреникчилери, Кызылдан дузалажып келгеннер үстүнде алдынган хүлээлгени күүсетпишаан, арткан 5000 га тараалларын кезилдезин болгаш бастырылгаанын, бүгү аргежок чугула фондуларны уруп алырын октябрь 10-да доозар дээш эң шудургу ажылдан турарлар.

Бо хайнымышкынныг ажылга комбайнерлер Ростяков, Килин, Потылицын, Липин база Кызылдан келген чолаачылар Сандаков, Семенюков, Анашкин, Марьясов болгаш өскелериниң-даа кызымаккай күш-ажылы өскелерге үлегер болуп турар.

СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың чалгыы улам калбарган. Бүгү колхозтарның шөлдеринде тараалларын кезилдеп, шаңнарда кургадылгаан, арыглаашкыны болгаш күрүнеге киирери мурнуку хүннерде турган темпизинден улам күштелип турар.

Октябрь 10-да дужут ажаап алышкының доозары-биле кады күсү ацгыс чер ацдарылгазын, күрүнеге эыт, сүт, дүк белеткелин база күүседир ужурлуг бис. Ооң ыңай мал кыштагладышкынының бүгү белеткелерин октябрьда доозарынче кичээнгейин күштелдирери чугула.

СЭКП райкому болгаш райкүүскомнуң бюллетенин үндүрүп, аңаа дужут ажаап алышкынының, күрүнеге тараа белеткелиниң чоруп турарын болгаш мурнакчыларның көргүзүглерин бижип, колхозтарже таралып турары ажылчы чоннарны салдынган сорулгаларны күүседириче мобилизастаарынга улуг ужур-дузалыг болуп турар.

А. ЩЕЛКОВ,

Каа-Хем райкүүскомнуң даргазы.

Хүлээлгеге киириштир ийи муң тоннаны

Районнуң кыйгырыында айыгтынган миллион үш чүс муң пуд тараазынга киириштир ийи муң тонна тараады күрүнеге дужаарын «Совет Россия» колхозтуң ажылишчилери кыйгырыының төлевилелин чугаалашкан хуралынга хүлээнгеннер. Колхозтуң тараазының хөй кезии эвир чылын Чагытай девискээринде белеткеттингеН күр черге тарыттынган. Күр черге тараан тараанның дужудунуң байлак болганы колхозчуларның сагыш-сеткилин өөртүп турар. Гектар бүрүзүнде ортумаа-биле 20 центнерден эвээш эвес тараады ап турар. Ынчангаш пландан дашкаар күрүнеге 2 муң тоннадан эвээш эвес тараады дужаагаш, бүгү фондуларга үлөөн сөөлүнде безин баштайгы авансада бир күш-хүнүнге 3,5 кг ажыг тараа онаажырын колхозчулар санап көргеннер.

Колхозо бо чылын көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдерин, ооң иштинде 11 комбайннарны, 9 подборщиктерни садып алган болгаш бо чылдың дужудун барык-ла бодунуң чепсек-херексели-биле чорудуп турар. Ынчалзажок дужуттуң чалгай болганы МТС-тен немелде техниканы алыр ужурга таваришпирган болгаш ам колхозта Бай-Хаак МТС-тиң 3 комбайнары ажылдап турар. Комбайн—ажаап алышкынының шиитпирлиг чепсээ дээрзин эки билир болгаш ажаап алышкында ажылдап турар механизаторлар каан үелерде тараады дүн-хүн чок кестирип, бастырып турарлар. Чүгле сөөлүү недельдиң дургузунда комбайнер Иргит Хаяң 130 тонна тараады подборщик-биле бөлдүрүп бастырган. Октябрьның социалистиг улуг революциязының 41 чыл оюнга алдар кылдыр районуң болгаш колхозтуң тус-тузунда алган бедиткен хүлээлгелерин деткивишаан, колхозтуң мурнакчы комбайнери Иргит Хаяң хүннүң нормазын үргүлчү 150 хуу күүседир деп бедиткен хүлээлгени алган. МТС-тиң комбайнерлери С. Романов, Н. Романов олар элчегниң улуг нормазын 200—250 хуу күүседирин хүлээлгеннер.

Пландан дашкаар күрүнеге дужаар тараады октябрь 10-га чедир бүрүн доозары хүнде-ле ортумаа-биле 70 тонна тараады күрүне шыгжавырынче урарын негеп турар. «Совет Россия» колхозтуң ажылишчилери боттарынга алган социалистиг хүлээлгезин хуусаа бетинде күүседир дээш кызымаккай ажылдап турарлар. Күрүнеге пландан дашкаар дужаар тараның санынга киириштир сентябрь 27-де 90 тонна тараады колхозчулар дужааган.

Күрүнеге ам-даа 37.500 пуд тараа дээш

Төөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң тараажылары болгаш механизаторлары дужут ажаалдазын аңгылап ажаар арга-биле чоруткаНының түүнелинде колхоз күрүнеге тараа садар планын хуусаа бетинде, сентябрь 15-те 116 хуу күүсеткен.

Улуг Октябрьның 41 чыл болур оюнга база СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар болдурган бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришишаан, артельдиң кежигүннери күрүне шыгжавырынга ам-даа 37500 пуд тараады киирер хүлээлгени алган. Хүлээлгезин олар эрестиг боттандырып турарлар.

Колхозчу тараажылар болгаш механизаторлар чүткүүлүг ажылдаш, ийи-ле хүн 6000 пуд тараа-ны күрүне складында аппарып урган.

Колхозтуң ховуларында мурнакчылар хүн бүрү көвүдеп турар. Комбайнерлер Потапов, Быстан-оол элчег онаалдазын 150—200 хуу чедир күүседип турарлар. Колхозчулар Агбаан, Севил, Дамба, Лопсан, Эдер-оол болгаш өскелер-даа тараа дээш демиселдиң мурнуңу одуруунда чоруп турарлар.

Колхозка ажылчыннар дузалажып турар

Даг экспедициязының ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары Таңды районда «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннеринге боттуг дузаны чедирип турар. Экспедицияның автобазазының механиги эш С. Демченкога баштаткан 32 кижи составтыг шефчилерниң бригадазы баргаш, колхозтуң картофелин ажаарынга сентябрь 23-тен бөөр идепкейлиг киржип эгелээн.

Шефчилерниң бригадазы сентябрь 27-ге чедир артельдиң 40 ажыг тонна картофелин ажаап берген. Шеф чурумун өзугаар колхозка дузалаар чугула ажылга автобазаның чолаачызы эш Валошин, ажылчыннар болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар эштер Федюнин, Балюк, Гриценко, Ноговицина, Черепанов олар эң мурнакчы киришкеннер. Даг экспедициязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының бригадазының боттуг дузазын колхозчулар бедин-биле үнелеп, өөрүп четириишкиниң илергейлеп турарлар. Шеф ажылы ам-даа үргүлчүлевишаан.

Картофельди казып ажаарынга эргежок чугула чүүлдер болур кочалдар, демир хүүректер болгаш шоодайлар-биле шефчилерни артель баштаар чери ам-даа чедир хандырып бербээн. Ол чөрүк шефчилерниң база оларның автомашиналарының бедик бүлүрүкчүлүүт ажылдаарынга улуг моондактыг болуп турар. Шефчилерниң таарымчалыг ажылдаарынга эргежок чугула чүүлдер-биле оларны доп-дорааН хандырары колхоз баштаар черинден негеттинин турар.

Төрээн чуртка 274.500 пуд тараа дээш

Областың тараажылары болгаш механизаторлары бо чылын элбекшилдиг дужуттуг өстүрүп алган, ам үеде ажаалдазын чорутпушаан, Төрээн чурттуң шыгжавырында хөй-хөй тараады киирип турарлар.

Күрүнеге 5 миллион пудтан эвээш эвес тараады Тываның ажылчы чоннары бөөр дугайында СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалын деткип, Төрээн чуртка 2 миллион 580 муң пуд тараады киирер деп хүлээлге алгаш таңдычыларның болгаш каа-хемчилерниң областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыын Барыын-Хемчик районнуң бүгү тараажылары, механизаторлары, ажылчы чоннары изии-биле деткээн.

Барыын-хемчикчилер күрүнеге иннитизи-биле 274.500 пуд тараады бөөрин хүлээнгеннер. Ооң иштинден «Барлык» совхоз 109.800 пудту, «Комсомол 30 чылы» колхоз—20.130 пудту, «Ленин оруу» артель—61.000 пудту күрүне шыгжавырынга киирерин хүлээнип турар. Районнуң өскедаа колхозтары ол ышкаш бедиткен хүлээлгелерин алган.

Барыын-Хемчик районнуң колхозчу ховуларында тараа дээш демиселде ажылдап турар ажыл-ишчилериң ортузунда социалистиг чарыш улам-на калбарып, мурнакчыларның саны хүн бүрү көвүдеп турар. Колхозтарның, совхозтуң шаңнарындан тараа пунктуларынче тараа сөөртүп турар чолаачылардан эштер Пучикин, Билбаев, Аржанов (МТС), Преумусов, Прусохин (АТК) олар хүн онаалдаларын 180—200 хуу чедир күүседип турарлар.

ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш

«Лениничи комсомолдуң 40 чыл оюнга белеткелдериниң чоруп турарының дугайында» айтырыгны ВЛКСМ-ниң Кызыл хоорай комитединиң дөртү пленуму чугаалашкан. Ол талазы-биле илеткелди комсомол хооркомунуң секретары Виноградова кылган.

Айтырыгны чугаалажырынга пленумнуң киржикчилери идепкейлиг киришкен болгаш аңаа шупту 11 кижи санал берген.

Ам болур деп турар политиктиг үш улуг болуушкуннарга—лениничи комсомолдуң 40 чыл оюнга, Улуг Октябрьниң 41 чылының байыралынга болгаш СЭКП-ниң әлчет чок XXI съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш сорук кирген бүтү совет аныяктар-биле кады Кызыл хоорайның комсомолчулары болгаш аныяктары ажыл-агый, культура тургузуушкунунда идепкейлиг киржип турарын хооркомнуң пленуму демдеглээн.

Хоорайның аныяктары металл чыылдазын чорудуп, оон өртээн комсомолчу чыылдага киирип турар. Төп автосептелге мастерскаязының, даг экспедициязының, септелге заводунуң, №№ 1, 6, 7 школаларының комсомолчулары болгаш пионерлери эң-не хөй металлды чыганнар. Хоорай чаагайжыдылгазынга болгаш тудугларга комсомолчулар болгаш аныяктар идепкейлиг киржип турар. Бүдүрүлгелерде комсомолчу-аныяктарның тускай бригадаларын организастаан болгаш оларның арачында социалистиг чарышты калбарткан. Чүгле область типографиязында безин ындыг тос бригадалар ажылдап турар.

Областың колхозтарының болгаш совхозтарының дүжүт ажаан алышкынынче хоорайның чурттакчыларындан 3000 ажыг кижи чоруткан, оон иштинде 2000 чыгыы кижи студентилер болгаш өренекчилер болуп турар. Ылаңгыя башкы институдунуң болгаш кедээ ажылагый техникумунуң студентилери ажаан алышкын ажылдарынга дыка эки киржип турарлар.

Хоорайның аныяктарының ийиги фестивалын чоруткан. Уран-чүүл бөлүмнери 48 концерттерни организастаан. Ном болгаш парлалга тарадылгазының ажылы чарлаттынган. Амгы үеде хоорайда 50 чыгыы комсомолчулар болгаш аныяктар ном садыглаашкынын чорудып турар.

ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюн чедиишкиннит уткуур дээш бүтү-ле эгелээн ажылдарны улам күштелдиреринпленум айыткан. Ылаңгыя төп автосептелге мастерскаязының комсомолчуларының болгаш аныяктарының хоорайның бүтү комсомолчуларынга болгаш аныяктарынга үндүрген кыйгырыын деткип, бүгүле бүдүрүлге черлеринге социалистиг чарышты улам калбартырын пленум шиитпирлээн.

Октябрьның 25-ке чедир 25.000 рубльдиң номнарын садып тараткан турарынче, 350 тонна металлды чыырынче хоорайның бүтү аныяктарын болгаш школачыларын пленум кыйырган.

К. МААДЫ.

Депутаттың соңгукчулар-биле ужуражыышкыны

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутады эш С. К. Тока чоокта чаа Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунга чораан болгаш колхозчулларның ажыл, амыдыралы-биле танышкан.

Торгалыг суурнуң чурттакчы чону, колхозчулар болгаш кедээ интеллигенция колхоз клубунга долдур олурупкан турда, депутат эш С. К. Тока-биле ужуражыышкынның байырлыг хурадын колхоз даргазы эш Мирчин ажыткан.

Хуралга депутат эш С. К. Тока илеткел кылган, 1959—1965 чылларда СЭРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң контроль чурагайларын көөру-биле СЭКП-ниң әлчет чок XXI съездизин чыылдырар дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң түңнелдерин, а ол ышкаш Чөөн Сибирьниң, оон иштинде Тыва областың бүдүрүкчү күштерин бедидер дугайында Иркутск хоорайга болгаш Кызылга болгулаан конференцияларның дугайын колхозчуларга тодаргайы-биле чугаалап берген. «Торгалыг» колхозунуң баштаар черинин болгаш Торгалыг кедээ Советтиң күүскомунуң ажылында чамдык чедиишкиннер-биле чергелештир четпестер барын илеткелчи база демдеглээн.

Дараазында элгөн хөй кижилер хуралга сөс ап, боттарының саналдарын бергилээн.

—«Торгалыг» колхозтуң мал ажылында чугула черни хөй ажылы эелен турар. Ону нарын болгаш чартык нарын дүктүг уксаа-биле экижидер ужуралуг бис. Келир чылын дүк кыргылдазын бүрүн механизастарын чедип алыр сорулга бистиң мурнувуста тургустунган. Ам ниитиниң малының кыштаглаашкынынга малчыннар эки белеткенип турарлар—деп, кол зоотехник эш М. Лайза чугаалаан.

Торгалыг кедээ Советтиң даргазы эш Кончук сөс алган, Советтиң удуртулгазын колхоз бүдүрүлгезинге улам-на чоокшуладыр, школаларның ажылын экижидер талазы-биле хемчегларни алырын соңгукчуларның мурнунга хүлээнген.

О. ЛАНЗЫ.

Кызыл хоорай чыл бүрүде чаагайжып турар

Хөй национальдыг Совет күрүнениң составынга эки-тура-биле 1944 чылда Тываның каттыжып киргениндеи соңгаар область төвү Кызыл хоорайның чаагайжыдылгазы болгаш ногаанчыдылгазы өзүлүг эгелээн. Ылаңгыя 1945 чылдан бээр Кызыл хоорай дыка сайзырап, чаартынган. Бүдүрүлге болгаш чуртталга бажыңнарының тудуунуң калбарганы-биле холбаштыр чаа-чаа кудумчулар, кварталдар хоорайда немешкен, әлдеп каш сесерликтер тургустунган, кудумчуларны болгаш чадаг улус чоруур оруктарны асфальтылаар талазы-биле улуг ажылдар кылдынган.

Область төвүн чаагайжыдар болгаш ногаанчыдар талазы-биле үстүнде кылдынган ажылдар болза, бистиң калбак делгем Төрөөн чуртувустуң хоорайларын база суурларын хөгжүдер дугайында совет күрүнениң хүн бүрүде сагыш салыышкынының ачызында чедип алдынган. Түгле 1958 чылда безин Кызылды чаагайжыдарынга база ногаанчыдарынга 3 миллион ыракта ажыг рубльди, оон иштинде 1,5 миллион рубльди хоорайның кудумчуларын сайзырадырынга чаргдаар кылдыр күрүнеден тускайлап берген. Хоорай чаагайжыдылгазын чорударынга ажыглаар болбаазырангай техника көвүдээн. Чижээ, сөөлгү үеде хоорай чаагайжыдылгазының конторазы болу чүк дүжүрер «ЗИЛ-585» маркалыг күчүлүг 3 машинаны, чаа конструкцияның «С-80» маркалыг скрепер машинаны алган.

Кызылдың ажылчы чоннарының дузазы-биле бо чылдың эгезинден бээр 56.000 дөрбелчин метр ниити хемчэлдиг кудумчуларны, чадаг улус чоруур оруктарны асфальтылап кылган, ылаңгыя Щетинкин, Кочетов, «Найырал» кудумчуларын, оларның чоогунда чадаг улус чоруур оруктарны чазап кылыр талазы-биле боттуг ажылдар кылдынган.

Кудумчуларны болгаш чадаг улус чоруур оруктарны асфальтылаар, чазап кылыр планын хоорай чаагайжыдылгазының конторазының тускай бригадалары (бригадирлери эштер П. Хабибулина, М. Сатаева) чаагайжыдылганың сентябрь 1-ден октябрь 1-те чедир шалыычы айының үезинде мурнакчы ажылдап, хүн бүрүде нормазын 150 хуудан өрү күүседип келген.

Хоорай чаагайжыдылгазының талазы-биле шалыычы айның кошкак организастаттынганын демдеглөөр херек. Чаагайжылганың хоорай конторазының начальниги эш Бордюгов контораның эргезинде бар техниканы болгаш материалдарны бүрүн ажыглаарын хандырбаан, ажылчыннарның күш-ажылын четпес организастаан.

Хоорайны ногаанчыдар талазы-биле улуг сорулгалар ам турун турар. Кызылдың чурттакчылары бо күүн 2000 ыыштарны, 51500 чадаг ыыштарны тарын олуртур сорулгалыг. Хоорайны ногаанчыдар, чаагайжыдар, арыг-шеверни сагыыр талазы-биле чугула ажылга бүгү хөй-ниитиниң идепкейлиг киржилгезин хандырары эргежок чугула.

В. ШАФИРО.

Тарып боозадылга эгелээн

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунда шөөр малдың тарып боозадышкыны эгелээн. Ортаа-Тал, Ай-Даш болгаш Чечектиг деп черлерде тарын боозадылганың үш пунктулары ажылдап турар.

Колхоз бо чылын ниитизи-биле 4300 баш шөөр малды тарын боозадылгага киирер планныг, сентябрь айның 22-те чедир 550 баш хойну тараан. Тарын боозадылгага киирер хойларны чайын тускайлап тургустаанындан чамдык боданнарда боос малдарның бар болуп турары боозадылга ажылын шулуудатпайн турар.

Сүт-Хөл районнуң «Алдан Маадыр» кедээ ажыл-агый артелиниң дөөре саанчыларының бирээзи саанчы Монгуш Седен аңаа быжыглаан 12 инектериниң бирээзинден-не 876 кг сүттү саап алган.

Чурукта: саанчы Монгуш Седен.

Фото **О. Дарыманыы.**

Сүт-бараан фермазында

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» кедээ ажыл-агый артелиниң комсомолчу аныяктардан тургустунган сүт-бараан фермазының көргүзүү өске фермалардан бедик. Сес айларының дургузунда фермага 44335 литр сүт сагынган. Ол-ла үениң дургузунда саар инек бүрүзү ортумаа-биле 600 литр сүттү берген.

Бо ажыл-агый чылында саар инектен-не 900 литр сүт саары планда көрдүнген. Комсомолчу аныяк саанчыларның иштинде бедик көргүзүглер хөй. Чижээ, Шортак бодунга быжыглаан инектериниң бирээзинден-не ам 785 литрни, Хөпеек—754 литрни, Кызыл-оол—610 литрни, Анзат—600 литрни сагган.

Комсомолчу аныяк саанчылар түгле саалда-биле кызыгаарлаттынмайн, ферманың өске ажылдарынга идепкейлиг киржип турарлар. Саанчылар ферманың кадарчыларыбиле бо чайын 2000 центнер сигенни белеткээн.

Ферманың кадарчылары болгаш саанчылары ам ферманы кышка удур септеп, чылыглап турар.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

Хойларның уксаазын экижидер дээш

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районнуң колхозтарында хой малды тарып боозадырының кампаниязы массалыы-биле чорун турар. Бо ажылга ылаңгыя «Чолдураа», «Ак-Эрик» кедээ ажыл-агый артельдери эң-не эки белеткелдиг ужурашкан болгаш ону организастыг чорудуп эгелээннер.

Ол колхозтарда тарылганың 5 пунктулары ажылдап турар. Баштайгы хүннерде 5200 ажыг хойну алтай уксаалыг чиңге нарын дүктүг кошкаларның үрези-биле тараан.

Төрөөн чуртка хөй дүктү бээр! Бо болзе, хой ажылдыг тес-хемчилерге кол лозунг боон турар. Ынчангаш бо чер уксаалыг, эвээш дүктүг хойларны алтайның чиңге нарын дүктүг хойларының уксаазы-биле экижидериниң бо чугула хемчегларынга колхозчулар дыка идепкейлиг киржип турарлар.

Дүк планын ыяавыла күүседир

СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң бюрозу районнуң колхозтарында күрүнеге дүк дужаалдазының чорун турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Район дүк дужаарының планын 86 хуу күүсеткен. Дүк планын «Совет Тыва» колхоз 125,2 хуу, Ленин аттыг колхоз—131 хуу, «Тиилелге» колхоз—102,1 хуу күүседи, бо талазы-биле мурнакчы ажыл-агыйлар болуп турар.

Ындыг болза-даа район 58 тонна дүктү күрүнеге дужаар планындан ам 8 тонна арткан. Ол 8 тонна дүктү күрүнеге киирерин «Лениничи орук», «Коммунизмче орук», «Кызыл тук», «Октябрь 14 чылы», «Бурунгаар» кедээ ажыл-агый артельдери саададып, дүк дужаалдазының талазы-биле онза хөжүдүп турар.

Кайын-даа садыглап, кандыгдаа хемчегни ап турган, күрүнеге дужаар дүк планын ыяавыла күүседирин үстүнде адаан колхозтарның даргаларынга партия райкомунуң бюрозундан дааскан.

Бодунуң ажыл-херээниң мастери

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» кедээ ажыл-агый артели 1951 чылда «ГАЗ-51» деп маркалыг автомашина садып алган. Ол машинаны техникага кам чок чолаачыларның, харын-даа чолаачы әрге албаан кижилерниң багай әдилеп турганы-биле автомашина удаваанда колхозтуң тараа складының хериминиң иштинге үрелгеш турупкан. Ол аңаа барык 2 чыл дургузунда кызыл дат-биле шыптына берген турган. Оон янзы-бүрү агрегат-механизм, курлавыр кезектерин душкан-на кижилер чеңчерлеп казаны-биле оон барык-ла рама, гузов болгаш кабина арткан.

— Бо дээрге артельдиң акша-хөренгизи-биле садып алган техника-ла болгай, болур арганы үндүрүп турган септеп көрүмле кандыг ирги?—деп колхозтуң чолаачызы Хертек Үрүле баштаар черге сүмелээн.

Оон ол саналын чамдык колхозчулар, харын-даа колхоз баштаар черинин ажылдакчылары дыңнаан Хертекче кайгаан хевирлиг көргеш:

— Оортан чүве бүдер деп бе?... Чөп мырыңай дегереинин үлүс тоннаны казган чүве ийик—деп бүзүрел чок чугаалаар турганнар.

Ынчалзажок Хертек бодунуң күзел-соруунга өө болбушаан, аңаа чагырты берген. Ол эртенден орай кежээте чедир машинаны чазып, эптеп турган. Ийи чылдың дургузунда чадагай черге тургаш, аажок далара берген өөрилдерни дүлгүүрлер-биле долгаарга - ында чыыпыр каңнаттына берген чүве дег быжыг болгулаан. Харын чамдыктарын кеска-биле одура шаан каар чүүлдерге таварышкан.

Колхозта станок чок болганда чаңгыс өөрилд херек болу бергенде ону безин тып алыры берге, МТС-тен диленир ужурга таваржыр болдур ийин деп Хертек чөптүү-биле чугаалап олурар.

Машинаның четпес кезектерин тып алыры-биле колхоз баштаар черинге шыңгыы негелделерни тургузуп, районда кожа колхозтарынче чоруп чыгдынып турган. Артыкшылдыг кезектерни эш-өөрү аңаа күзелдин-биле берип дузалаанар.

Августуң аяс-каан хүнү. Хертек болунуң шудургу ажылының түңнелиниң шиитпирлиг шылгалдазын күүседири-биле машинаазынче чоргаар базып олурган. Ынчалзажок ону кым-даа манаваан.

Машинаның хөрөөнден ыш шөйлүп үнген соонда шимчедикчи диңмирей берген. Ол машина бодунуң ийи чыл дургузунда турып келген черинден шугулдаанындан амырай бергензиг суурнуң делгем кудумчуларынче халыдын үнүп келген.

— Эрес хейни!—дээнзиг он-он кижилер Хертекче хүлүмзүрүп көрүп турганнар.

Ам Хертек Үрүле ол-ла машинаазы-биле даалгаларны эки күүседип, ак-сеткилдиг ажылдап турар. Хертек колхозтуң оон өске база бир чыл ажыг турган машинаазын септээш, ажыглалга киирген. Колхоз баштаар чери дуржулгалыг чолаачы Хертекке улуу-биле өөрүп четиргенин илергейлеп турар. Ол ам барык сес чыл дургузунда колхозка чолаачылап, бодунуң арга-дуржулгазын аныяк чолаачыларга берип, техникага оларның изиг сонуургалын болдуруп турар.

Х. КАШПЫК-ООЛ.

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң почтальону херээжен колхозчу Самдан Баадыр ам колхозта үш чыл почтальон болуп ажылдап турар. Солуннарны, журналдарны болгаш чагаларны колхозчуларның бажыңнарынга ында школа, эмнелге черлеринге хүн бүрүде чедирип берип турар. Кым кандыг солуннарны, журналдарны чагыдып алганын ол эки билир.

Чурукта: почтальон Самдан Баадыр колхозчу Балган Ламажаптың «Шын» болгаш «Тываның аныяктары» солуннарын сумкаларындан үштүп берип турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Тожу районнуң «Май 1» колхозу бо чылын бежен баш инекке чаа кажааны тудуп ажыглалга киирер. Кажаага аскылыг орукту тудуп шалазын цементилээр. Тудугжулар оон тудуун дүрген темпбиле чорудуп турар.

Чурукта: «Май 1» колхозта инек кажаазының чаа тудуу.

Фото **В. Лутковтуу.**

Ниити чурттал бажыңының тудуун дүргедедир

Кызылдың башкы институдунуң студентилери чурттаар бажыңны боттары тудуп алыр мергежилди эрткен чылын-на чедип апкан. Ынчаарда тускай тудуг бригадазы организастаан турган. Олар хоочун бызанчы А. Коневтуң удуртулгазыбиле кыска хуусааның иштинде балды, хирээ, хаарылга-биле чонар, кезер ажылдарны саат чокка өөренип апканнар.

Студентилер А. Адыт, И. Марченко, О. Кожевникова штукатуралаар ажылга дуржулгалыг мастерлерден тудак чок кылдыр өөренип алган. Ол организастыг ажылдың түңнелинде эрткен чылын Танды районнуң колхозтарының тараазын ажаан алырынга киржип чораан студентилер әәп келгеш, өөрүнүң тудуп каанны чырык, делгем бажыңнарга чурттай бергилээн.

Чаа 1958—59 өөредилге чылы эгелээри-биле чергелештир студентилерниң саны эрткен чылгылын база-ла тудуг бригадазы организастаттынган, ында он бир кижи ажылдап турар. Бригада 30 хире кижи чурттаар бажыннын тудуун кылып турар. Ынчалза-даа тудуг материалдары чедиишпес болганындан бригадада студентилер колхозтарже чоруур ужурга таварышканнар. Оон соонда чоруй барган кижилерниң орнунга өске кижилер немээринге база-ла эвээш эвес үе эрткен.

Ам арткан хонуктарда тудуг бригадазының ажылын күштелдирин, ниити чурттал бажыңының тудуун дүргедедири институттуң дирекция черинден негеттинин турар.

Х. СЕНДАЖЫ.

Хаваннарны кажаа-биле хандырар

Сүт-Хөл районнуң «Алдан Маадыр» кедээ ажыл-агый артели ниитиниң өске чүүл маллары-биле кады хаваннарны база өстүрүп турар. Артельде ам 10 баш төрүүр хаваннар бар.

Хаваннарның доктаамал турар таарымчалыг кажаазы чок. Оларны кыры чадагай чыгыы болгай кажаада азыраан турар. Чатъс чаашкын чаарга ол багай кажаанын кырындан дамдылаан, сүт киргеш кажаа иштин малгашталдырын каантар. Ону аштап арыглаар дээш хаван ажаакчызы эш Очур-оол улуг күш үндүрүп турар. Ындыг болза-даа 1957 чылда таваан салып каан хаван кажаазының тудуун амыр чедир эгелевээн. Ол кажааны тудуп эгелээр дугайында тудуг бригадира эш Дажы-Намчал кичээнгей салбайн турар.

Хаваннарның баш санын өстүрер, оон алыр орулганы көвүдедир дээр болза колхоз баштаар чери хаваннарны эки кажаа-биле хандырар ужурлуг.

Н. ООРЖАК.

Көдээ Советтиң масса-биле харылзаазын экижидер

Бии-Хем районнуң Тарлаг кедээ Советиниң (даргазы эш Чамыян) чон иштинде ажылы көзүлбейн турар. Соңгукчуларынга бодунуң ажыл-чорудулгазының талазы-биле отчёдун кылып берин турган чаңгыс-даа депутатты чыл ажыг үе дургузунда кым-даа көрбээн. Советтиң чанында доктаамал комиссияларның кылган ажылы база-ла билдинмес. Күүскомнуң даргазы эш Чамыян боду безин масса иштинче кирбейн, колхозтуң хову турлагларынга, фермаларга барык көзүлбейн турарын колхозчулар хомудан турарлар.

Масса-биле бодунуң доктаамал харылзаазын тургузарын, депутаттары-биле болгаш активчилери-биле ажылды экижидерин, чонну ортузунга организас-массалыг ажылды күштелдиреринТарлаг кедээ Советтен чон негеп турар.

М. МААЖЫК.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР

Чер-чер Советтери болгаш оларның органнары эрге талазы-биле кандыг актыларны үндүрүп болурларыл?

Харыы: Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтери болгаш оларның күүсекчи комитеттери ССРЭ-ниң Конституциязынга болгаш эвиледдешкен база автономнуг республикаларның конституцияларынга дүүштүр ажыл-агый, культура тургузуушкунунга удуртулганы боттандырбышаан, шиитпирлерни хүлээп ап, айтыышкыннарны үндүрүп турар.

Күүскомнарның килдистер эргелекчилери болгаш эргелелдер изчальниктери дужаалдарны болгаш саавырларны үндүргүлеп турарлар. Оон аңгыда шиитпирлээринге бижимел актыны үндүрери чугула эвес айтырыглар талазы-биле айтыышкыннарны күүскомнарның удуртур ажылдакчылары аас-биле берип болурлар. Чер-чер Советтериниң болгаш оларның органнарының эрге талазы-биле актылары—шиитпирниң, айтыышкынның, дужаалдың азы саавырның тус бүрүзү хоойлуларга, чарлыктарга болгаш чазак органнарының доктаалдарынга, а ол ышкаш ажылчы чоннар депутаттарының хамаарышкан Советтериниң шиитпирлеринге болгаш айтыышкыннарынга шыңгыы дүүшкен турар ужурлуг.

Күүскомнуң шиитпирлерин болгаш айтыышкыннарын чүгле ол күүскомнуң бодунуң хамаарылгазында айтырыглар талазы-биле үндүрген турары мырыңай билдингир. Күүсекчи комитеттиң шиитпирлерин оон хуралдарынга күүскомнуң олурушкан кежигүннериниң хөй кезииниң бадылааны-биле хүлээп алыр, аңаа дарга биле секретарь аттарын салырлар. Ажылчы чоннар депутаттарының район Советиниң айтыышкыннар үндүреринин чуруму хоойлуда тодаргайлаттынмаан, ынчалза-даа күүскомнуң айтыышкын үндүрери практикада чаңчыкан, аңаа дарга чаасказан, а оон чок турган үезинде оралакчызы, дарганың хүлээлгезин күүседип турар кижи адын салыр азы ону күүскомнуң мурнундан үндүрер.

Чүгле Советке бодунга хамааржыр айтырыгларны, чижээ, күүскомнуң даргазын, оон оралакчыларын, секретарын болгаш кежигүннерин соңгуурун, күүскомнуң килдистер эргелекчилерин, эргелелдер начальниктерин бадылаарын, Советтиң доктаамал комиссияларын тургузарын, улус ажыл-агый планын болгаш бюджетти бадылаарын Совет бодунуң сессияларынга шиитпирлээр.

Ындыг турда-ла шиитпирлер болгаш айтыышкыннар үндүреринин чуруму чамдык черлерде хажыр турарының фактылары илереен. Чижээ, Москва хоорайның Сокольники райкүүскомунга айтыышкыннарны район Советиниң күүскомунуң даргазының оралакчылары шуптузу болгаш секретары үндүрүп турган. Чижээ, күүскомнуң ниити килдизиниң эргелекчизин ол эргедужаалга район Совети бадылаан, ынчаарга ону күүскомнуң килдис эргелекчизи эрге-хүлээлгезинден хостаар дугайында айтырыгны чүгле Совет үзе шиитпирлээр эргелиг турда, а чүгле күүскомнуң секретарының айтыышкыны-биле ол эргелекчини хүлээлгезинден хостаан турган.

Күүскомнуң шиитпирлери-биле айтыышкыннарының аразында кандыг ылгал барыл?

Күүсекчи комитеттиң харыылаза чогуур эң чугула айтырыгларын коллегиалдыг шиитпирлээри негеттинер чүве болганда, ол айтырыглар талазы-биле шиитпирлерни күүскомнуң үндүрүп турар. Ынчаарга элээн хөй таварылгаларда кайы-бир айтырыгларны ыяавыла коллегиалдыг чурум-биле шиитпирлээри хоойлудурумде көрдүнген. Чижээ, хажыдыышкын болдурганының үжүн административтиг харыысалга хүлээдири көрдүнүп турар күүскомнуң актыларын күүскомнуң хуралынга хүлээп алыр болгаш шиитпир кылдыр хевирлеп бижээн турар ужурлуг. Кедээ ажыл-агый артелиниң Уставын бүрүткээри ышкаш ындыг чугула айтырыгны база-ла күүскомнуң хуралынга көргеш, шиитпир үндүрзе чогумчалыг болур.

Үе-үениң чамдык айтырыгларын дүрген шиитпирлээринге херектиг кылдыр эргежок чугула болган таварылгада айтыышкыннарны үндүрүп турар. Советтиң болгаш оон күүскомнуң шиитпирлериниң, эскээр чугаалаарга коллегиалдыг чурум-биле хүлээп алдынган актыларның күүселдезинин хынаалдазының үезинде, а ол ышкаш ажылчы чоннарның хомудалдарын болгаш билдириишкиннерин көргенде айтыышкыннар ховар эвес үнүлеп турар. Ынчаарга мурнунда хүлээп алдынган шиитпирлерниң күүселдезинин хынаалдазының айтырыгларының талазы-биле хөй бижимел айтыышкыннар үндүреринге хандываза чогуур. Хыналаны чорудары дээрге, хөй чаа бижимел ажылдар кылыры ол эвес. Шиитпирни хүлээп алганының сөөлүнде, чаа шиитпирлер үндүрбейн, харын оон күүселдезин организастап чорудар ужурлуг.

Ажылчы чоннар депутаттарының районнуң Советиниң күүсекчи комитединиң айтыышкыннарын дамчыштыр, чижээ, оон чагыргазында албан черлериниң сметаларын бадылаар, ол организацияларын удуртукчуларынга шөлээ тыпсыр, күүскомнарның чагыргазында албан черлеринге боттарының эргезинде турар хөрөнгилерни шилчидерин чөпшээрөөр, күүсекчи комитеттиң үндүрүп берген чиг-эдин, одаар чүүлду болгаш өскелерни-даа бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң болгаш организацияларның аразынга хуваарын чорудар.

Күүскомнуң айтыышкыннары Советтиң болгаш оон күүскомнуң шиитпирлеринге, а ол ышкаш үстүнде турар органнарның актыларынга шыңгыы дүүштүр үнүлээн турар ужурлуг.

Күүсекчи комитеттиң иштики ажыл-чорудулгазының айтырыгларын таарыштырары-биле күүскомнуң дужаалдарын үндүргүлей бээр таварылгалар практикада болгулап турар. Ол чорук мырыңай шын эвес, чүге дизе, күүсекчи комитет чүгле ийи хевирлиг актыларны—шиитпирни болгаш айтыышкынны үндүрери үстүнде демдеглеттинген, ынчангаш күүсекчи комитеттиң даргазы, оралакчызы, күүскомнуң секретары кандыг-даа дужаалдарны үндүрер чорук шын эвес.

Эрге талазы-биле актылар бүрүзүнүң бедик шынарлыын, оон бижимелдериниң тодаргай болуруп, тус чер Советиниң эрге талазы-биле актызының хевир-майын сатыырын, ону доктаатты чурум өзүгаар үндүрерин кандыг-даа таварылгада хандырары эргежок чугула.

Г. ДОРОХОВА,
Юридик эртемнериниң кандидады.
Н. МИХАЛЕВА,
МКУ-нуң күрүне эргезинин болгаш совет тургузугнуң кафедразының аспирантызы.

(«Ажылчы чоннар депутаттарының Советтери» деп журналдан).

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТОС ЧЫЛ ОЮНГА

МААДЫРЛЫГ КЫДАТ УЛУСТУҢ УЛУГ БАЙЫРЛАЛЫ

Шанхайның соңгу талазында «Пионер» № 2 кодээ ажыл кооперативинде хөрзүннүң болгаш чемишчидилгениң химиктиг анализин кылыр станция тургустунган. Кооператив кежигүннери хөрзүнү ажылдап болбаазырадырының мурнакчы аргаларын ажыглап турар. Станцияның ажылдакчылары кооперативтиң хөрзүн картазын кылып турары.

Чурукта: кооперативтиң хөрзүн картазын станцияның ажылдакчыларының өөренип көрүп турары.

Фото **Чао Чэнии.** (Синьхуа агентилели.)

Кыдат өннүктер чугаалап тур

— Харбинниң электри-хөмүр даш заводу Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле бистиң чуртувуста тудуп турар кол-кол бүдүрүлгелериниң санынга кирип турар. Совет тускай эртемниглер бо заводтуң тудуун төлевилеп тургаш, делегейниң техниказының чедиишкиннерин, ылаңгыя совет заводтарының техниктиг чаа чедиишкиннерин ажыглаан.

Харбинниң бо заводун ажыглалга киирери Кыдаттың социалистиг индустриализациязынга болгаш Англияны 15 чылда чедер болгаш эртем талазы-биле делегей деңнелин 12 чылда чедер чижектиг сорулгаларны чедип алырынга улуг ужур-дузалыг.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга, Совет чазакка, тудугга шуут дузалашкан совет тускай эртемниглерге чүректиң ханызындан өөрүп четиргенивисти илередип, эң-не изиг байырны чедирип тур бис.

Люй Ци-хэ,
Харбин заводунуң директорунуң оралакчызы.

* * *

— Англичаннарның кылып шыдаар чүвезин кыдаттар кылып шыдаваа дээр болза, черле бүзүревее мен. Англияның химия үлетпүрүнүң кылып үндүрген продукциязындан бистиң продукциявис шынар талазы-биле ажыг болур чорукту чедип албас болзувусса Кыдат Улус Республиканың хамаатызы деп алдарлыг атка төлептиг эвес болур ийик мен.

Сюй Бао-гэн,
«Ифэн» заводтуң ажылчыны.

* * *

— Кодээ ажыл-агайның «Шынчуань» кооперативи бо чылын тараанның бедик дүжүдүн өстүрүп алган. Эрте быжар ристиң дүжүдү эрткен чылдан 4 катап хөй, чамдык участоктарга харын-даа 8 катап хөй болган.

Мээн харым ам алдан ашкан, ол хиремде-ле бо чылда ышкаш мындыг чаагай дүжүтү кажаалда көрбээн мен.

Ян Гай,
Фуцзянь можуда тараачын.

* * *

— Эргим совет өннүктер! Силерниң дугайыңарны, Кыдат биле Совет Эвилелиниң улустарының аразында найыралдың дугайын үргүлчү-ле чугаалажып турар бис.

Мен Шаньдун университединиң орус дыл факультединде өөренип турар мен. Ынчангаш Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң студентилериниң аразында найырал улам-на калбарып, быжыгарын чүрөөмниң ханызындан күзеп турар мен.

Ян Цун-сю,
Шаньдун университединиң студентизи.

* * *

БӨГҮНГҮ КЫДАТТА

Хуанхэ Хемде чаа улуг тудуг

Хуанхэ хемниң Саныныныш капшалында чоокта эгелээн гидротехниктиг тудугнуң соон дарый Цинтунся капшалда суг белдириниң база бир улуг тудуу августун төнчүзүнде эгелээн.

Ол суг белдири болза электроэнергия, суггарылга, Хуанхэ хемниң суун таарыштырар тудуглардан тургустунар. Ооң 560 метр узун, 42 метр бедик плотиназынга чеди улуг электростанциялар тургустунар. Бүгү тудуг ажылдарын 1960 чылда дооскан соонда ол электростанцияларның ниити күчүзү 260 муң киловатт чедер. Ол станциялар хөй санныг чаа үлетпүр бүдүрүлгелерин болгаш Нинся районнарында кодээ черлерни электроэнергиязы-биле хандырар.

Хуанхэде ол суг белдири ол хемниң үерлээш, Нинсяның районнарынче болгаш Иштики Моолче суг ажар чоруун болдурбас болгаш ооң суун суггарылгага хереглээр арганы бээр. Хуанхэ хемниң ол-бо талаларында даглыг районнар ол суг белдиринден сугну алыр апаар.

Кадр ажылдакчыларның конференциязы

Будуку ажылдакчыларже чоруткан кадр ажылдакчыларның конференциязы Пекинге болуп эрткен. Алды хүннерде үргүлчүлээн конференцияга Пекинден чоруткан черге ажылдап турган кадр ажылдакчыларның чедиишкиннерин болгаш дуржулгаларын түңнээн. Ийыслалдың 52 муң кадр ажылдакчылары барык ийи ажыг чылда күш-ажылчы дадыгыышкынны алганының түңнелинде олар идеологтуг үзел-бодалга кижилиир талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алганын конференцияның киржикчилериниң чугаалары херечилеп турар.

Күш-ажылга киржилге болза күш-ажылды болгаш күш-ажылдың кижилерин тооп көрбес буржуаз үзелдерни оларның буруу шаап көөрүнге дузалаан. Бөдүүн ажылишчилер-биле кады чуруттап, ажылдап тургаш, хоорайның хөй санныг кадр ажылдакчылары улуска баразын болур деп чүвениң ужур-дузалыынга улам-на бүзүрээннер. Ооң ачызында олар күш-ажылчы маадырлыг чоруктарны кылгылаан болгаш кылып-даа турарлар.

Кодээге барып күш-ажылга дадыкпышаан, хоорайның кадр ажылдакчылары культураны болгаш техниктиг билиглерни тараачын массаларның ортузунга нептередип турарлар. Шинчилелдиң көргүскениден алырга, кодээже чоруткан 31 кадр ажылдакчылардан 6 муң ажыг кижи бижик билбес чорукту узуткаар талазы-биле башкылап турар. Олар массалар-биле кады 202 ортумак болгаш эге школаларны тургузуп, кыска хуусаалыг 66 курстарны организастап, 89 эмнелгелерни болгаш медицина пунктуларын тургусканнар. Химиктиг чемижидилгениң 372 заводтарын, кодээ ажыл-агый машиналары септээр мастерскаяларны болгаш өске-даа бүдүрүлгелерни база тургусканнар.

Хоорайдан чоруткан кадр ажылдакчылар болза, үлетпүрге болгаш кодээге техниктиг болгаш культурлуг революцияны боттандырарынга дузалаар улуг күш болуп турар.

Чаа өөредилге чылында

Чаа өөредилге чылы чуртта эгелээн. Бо чылын Кыдатта школа назылыг ургуларның хөй нуруузу школага өөренир арганыг болган. Пекин болгаш Нанкин хоорайларда, Хөбөй, Шаньси, Ляонин; Цилинь, Хөйлунцзян, Чжэцзян, Хэнань Хунань, Цзянси можуларда, ол ышкаш Нинсяның районнарында болгаш Цинхай можунуң кодээ ажыл-агыйлыг районнарында бүгү-ниитиниң эге өөредилгезин колдуунда боттандырган.

Чайгы түңнел-биле алырга, школада кирген ургуларның саны ортумаа-биле 61,7-ден 80 ажыг хуу көвүдээн. Чурттуң районнарының 90 ажыг хуузунда бүгү-ниитиниң эге өөредилгезин боттандырган.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле үлетпүрүн болгаш кодээ ажыл-агыйның улуг кодүрлүүшкүнүнүң үеинде чон бодунун күжү-биле болгаш хөрөнгизи-биле школалар тударынче кирген. Чижээ, каш айларның дургузунда ындыг арга-биле 337 муң ажыг школаларр тургустунган. Ооң ачызында эге школаларның өөреникчилериниң саны 19.680 мун кижиден хөй немешкен. Ол дээрге бирги беш чыл планының чылдарында турганындан өөреникчилериниң ниити саны 51 хуу ажыг болганы ол.

Ам чурттуң эге школаларында өөреникчилериниң саны 1946 чылдагызындан 3,5 катап хөй.

Кодээде культураның өзүлдези

Гуанси-Чжуан автономнуг областың кодээ черлеринде массаларның культурлуг хандырылгазының хөрөө канчаар-даа аажок хөгжүп, культура албан черлериниң калбак четкизи тургустунуп турар. Долу эвес сан-медээден алырга бо чылдың бирги чартында кодээ клубтарның саны 7 муң турганындан 11,6 муң чедир көвүдээн. Ол областка эткен чылын чоннуң күжү-биле болгаш хөрөнгизи-биле тургускан 2.700 ажыг библиотекалар, номчулга бажыңнары турган, олар ам 3.870 ашкан.

Ооң аңгыда культураның 180 ажыг бажыңнары болгаш пунктулары тургустунган. Культураның ол албан черлериниң барык келии даглыг районнарда, бичии националдар мөөң чурттан турар черлерде ажылдап турар. Культура бажыңнарының болгаш пунктуларының, радионуң, эртем-техниканың, литература-ном үндүрүлгелиниң, чечен чурулга уран-чүүлүнүң, солуннар номчулгазының болгаш өске-даа чүүлдерниң янзы-бүрү 269.900 бөлүмнери болгаш секциялары тургустунган.

Культураның ол бүгү албан черлери үлетпүрү болгаш кодээ ажыл-агыйны дүрген кодүрер дээш демиселдиң пропагандазының талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар.

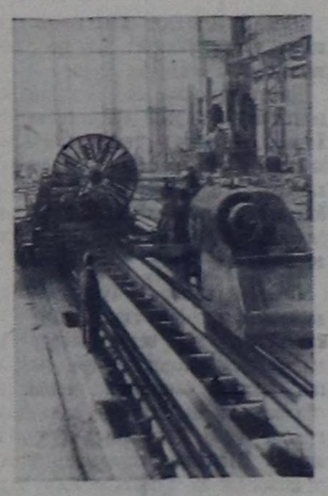

Харбинниң дерилге заводунда турбогенераторлар цехиниң тудуушкуну доозулган. 200—300 муң киловатт күчүлүг электри машиналарын аңаа кылып үндүрер.

Чурукта: заводтуң цехинде 20 метр дурттуг токарь станогу. Ол станокка 3,5 метр диаметрлиг, 20 метр узун, 200 тонна чедир аар херекселди талтап болур.

Фото **Ху Вэйнии.** (Синьхуа агентилели).

КҮР-нуң күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лайның Тайвань өөштүң районунда байдалдың дугайында медеглелин деткип, Пекиниң он-он муң чурттакчылары массалыг митинг болган чыскаалдар чоруткулаан. Митингиниң киржикчилери АКШ-тың боо-чепсектиг өнчүк-чөнгөзинге удур шиитпирлиг удурланыышкынны кылган.

Чурукта: митингиниң киржикчилериниң кыйгырыглар салып турары.

Фото **На И.** (Синьхуа агентилели).

Кыдат улус биле кады бис

Совет Тываның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады америк империалистерниң Тайвань районунда өнчүк чөнгөзинге удурланын, улуг кыдат улус-биле сагышсеткилин каттыштырын турар.

— Кыдаттың иштики хөрөөнге киришпеңер! Бистиң улуг өннүүвүс болгаш кожавыс кыдат улустуң Төрөөн чуртуңдан аспаңар ырадыңар, аг-шериңер үндүрүңер! (Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче өрук» колхозтуң кежигүннериниң хуралы).

— Бистиң чуртувустуң улуг өннүү, эвилелчизи, кожавыс болур Кыдат Улус Республикаже халдаашкын Совет Эвилелинче база халдаашкын болур. Бүгү делегейде болган Чөөн чүкте совет болгаш кыдат ийи күрүнелериниң эрге-ажыктарын кыдат улус-биле кады камгалаар дээш бүгү чүүлдерни кылыр бис. Бистиң коллективтеривис болгаш ооң кежигүн бүрүзү, чоларны бүрүзү бодунуң оналгазын чедиишкиниг күүседип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер чорук америк империалистериниң өнчүк чөнгөзинге күштүг согуушкун болур. (Кызылдың № 1 АТК-зының чоларчызы Власов).

— Бис кезээде кыдат өннүктеривис-биле кады бис. Оларның эрестшудургу, быжыг туруштуг, маадырлыг күш-ажылын, демиселин өөрүшкү-биле болгаш магадаашкынбиле хайгаарап көрүп турар бис. Совет кижилер, бистер улуг өннүүвүстү—кыдат улустуу империалистерге базындырып дорамчылаттыс бис. (Улуг-Хем райондың колхозчу Д. Биче-оол).

Улуг улустуң күчүлүг базымы

Тос чылдар мурнунда Пекиниң Тяньаньмынь шөлүнче үтер-бооларның тиилелгелиг салюдунун даштаашкыны чаа күрүнеңиң—Кыдат Улус Республиканың төрүттүнгениниң дугайын бүгү делегейге чарлап дыңнаткан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соонда Кыдаттың Коммунистиг партиязынга баштаткан кыдат революциянын тиилелгези бүгү делегей төөгүзүнде эң-не шылгарангай болуушкун болган. Ооң түңнелинде тайбынның, социализмниң болгаш дешпилгениң күштери хемчээл чокка өскен. Ол дээрге империализмниң болгаш реакцияның лагеринге чылча шавыышкынныг согуушкун болган.

Кыдатка болган улуг тиилелге 600 миллион кижилиг улусту чүгле кул чоруктан болгаш түргеделден хостаткан эвес, харын база делегей кырында күштерниң деңзигүүрүн тайбыңның болгаш социализмниң лагеринге ажыктыг кылдыр өскерткен. Социалистиг чаа күрүнеңиң—Кыдат Улус Республиканың тургустунганының хүүнүн бүгү кыдат улус-биле кады бүгү дешпилгелиг кижи төрелгетен байырлалдыг болгаш өөрүшкүлүг демдеглеп турар.

Чаа, социалистиг Кыдат тос чылдарда чурттап, делгерен турар. Эткен тос чылдар хоочун чуруттуң улуг чаартылгаларының чылы, хожудангай, чартык феодалдыг Кыдатты чечектелип турар социалистиг күчүлүг күрүне болдурар дээш коммунистерниң алдарлыг партиязынга удуртканы кыдат улустуң күженишкиниг ажылының болгаш демиселиниң чылдары болган.

Ол орук-биле чораан Кыдаттың улузу улуг чедиишкиннерни чедип алган. Бирги беш чыл планын күүсеткен, ооң түңнелинде чуртту индустрижидериниң баштайгы сууру салдынган; капиталистиг экономиканы бүгү чуруттуң хемчээлинге тайбын эде тургузары чедиишкинниг боттанган; кодээ ажылагыйны социалистиг кооперастаарының дыка улуг ажылы доозулган; политиктиг болгаш идеологтуг фронтуларга кайгамчыктыг тиилелгелер чедип алдынган. Ооң түңнелинде буржуазияның барын үзелдиг элементилерин чылча шапкан болгаш чазскаанзыраткан, пролетар диктатуразының бүгү звенолары, улустуң күрүнезинге ажылчын аңгының болгаш коммунистиг партияның удуртукчу чоруу быжыккан.

Кыдат улустуң бүгү тиилелгелериниң организакчызы болгаш сорук киирикчизи Кыдаттың Коммунистиг партиязы болган. Бодунуң чуртунуң онзагай байдалдарынга марксизм-ленинизмниң өөредиин чогаадыкчы ёзу-биле ажыглавышаан, Кыдаттың компартиязы Кыдатта социалистиг тургузуушкунуң бүгү чорудулгазын шылгарангай-биле удуртуп турар.

Чуртту социалистиг индустрижидерин боттандырар чорукту кыдат коммунистер социализм тургузуушкунунда бол звено кылдыр санап турар. Партия кыдат улустуң чогаадыкчы күженишкинин чуртка ниити үлетпүр системазын тургузарынче угландырып турар.

Ол төөгүлүг сорулганы Кыдаттың ажылчы чоннары чедиишкиниг шиитпирлеп турар. Хосталарының мурнунда амгы үениң үлетпүрү херек кырында чок турган чурт ам реактивтиг самолеттарны болгаш автомашиналарны, блюмингилерни болгаш тракторларны, нарын станоктарны болгаш турбобуураларны кылып турар.

1957 чылда, бирги беш чыл планының сөөлгү чылында, Кыдат 5.9 миллион тонна шойну, 5,3 миллион каңны, 128 миллион тонна хөмүр дашты, 19 миллион киловаттшак электроэнергияны бүдүрүп турар. Бирги беш чылдың түңнелинде Кыдат кан эзилдирер талазы-биле делегейде 18 дугаар черге турганындан ам 9 дугаар черни, шой эзилдирилгезинде—12-ден 8 дугаар черни, хөмүр даш тывыжында—7-ден 5 дугаар черни болгаш Азияда бирги черни ээлээн.

Бирги беш чыл планын чедиишкинниг боттандырганы, экономиктиг, политиктиг болгаш идеологтуг фронтуларга социалистиг революцияның шиитпирлиг тиилелгези чаа, улам-на улуг сорулгаларны чуруттуң ажылчы чоннарының мурнунга салыр арганы коммунистиг партияга берген. Кыдаттың Коммунистиг партиязының VIII съездизинин ийиги сессиязы социализм тургузуушкунунда чиңгине шугумну ажыддап кылган. Ол шугум болза «Бүгү күштерни салып тургаш. бурунгаар чүткүвүшаан, социализмни улам-на дүрген, улам-на эки, улам-на камналгалыг принцип ёзугаар тургузар».

Кыдатты амгы үениң үлетпүрлүг, амгы үениң кодээ ажыл-агыйлыг, амгы үениң эртеми болгаш культуразы хөгжөөн социалистиг улуг күрүне болдурар деп кыдат улустуң чайгылыш чок шиитпирлиг чоруунда партияның чиңгине шугуму сиңниккен.

Партияның VIII съездизинин ийиги сессиязының айтыышкынын ёзугаар чуртта калбарган техниктиг болгаш культурлуг революция ол сорулганы шиитпирлээр хүлээлгелиг. Техниктиг болгаш культурлуг революцияны боттандырары дээрге, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын долузу-биле амгы үениң чаа техниктиг баазазынга эде тургузары, экономиканың бүгү адырларынга четчир санныг мергежилдиг кадрларны белеткээри, чоннуң бижик билбес чоруун бүрүнү-биле узутылары, улустуң культурлуг деңнелин дыка улуг хемчээл-биле көдүреери ол болур. Бодунуң партиязының бо чаа айтыышкынын кыдат улус амыдыралга боттандырып шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Улусчу Кыдаттың ажыл-ишчилери мындыг улуг сорулганы ам салып шыдаар апарган: 15 чылдарның дургузунда капиталистиг кол чуруттарының бирээзи—Англияны үлетпүр продукцияның кол-кол хевирлерин бүдүрер талазы-биле чедер. ККП-ниң VIII съездизинин ийиги сессиязының индириндин чарлаан бо лозунг Кыдаттың бүгү ажылчы чоннарының дайынчы программазы болу берген.

Партияның чиңгине шугумунун айытканы кайгамчыктыг перспективалар кыдат ажылчы чоннарның калбак массаларының бүдүрүлгечи идепкейин болгаш күш-ажылчы энтузиазмин чаа күш-биле хайныктырган.

Бүгү Кыдатта тургузукчу күш-ажыл хайнытып турар. Экономиканын өзүлдезинин темпизи ай бүрүде өзүп турар. Бо чылдың бирги чартыында бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязы эткен чылдың ол үеэзинден 34 хуу өскен (планда айытканы 19 хуу турган). Ылаңгыя аар үлетпүр дүрген темп-биле хөгжүп турар.

Кыдаттың социалистиг индустриязының өзээ болза дүрген темп-биле тургустунуп турар улуг бүдүрүлгелер болур. Оларның аразында Аньшаньның, Баотоунун, Уханьның металлургия комбинаттары, Тайваньның аар машина тудуунун заводу, Лоянның болгаш Тяньцзинниң трактор заводтары, Чанчуньнуң болгаш Пекиниң автомобиль заводтары болгаш ооң-даа өске.

Улусчу Кыдатта ышкаш үлетпүр хөгжүлдезинин бедик темпизи чүгле социалистиг чуртка болдунуп болур. Ол чорук эчизинде барып капиталистиг Англия-биле КҮР-нуң төөгүлүг чарыжын улусчу Кыдатка ажыктыг кылдыр шиитпирлээр. Бистиң кыдат өннүктеривис Англия-биле чарышка чедиишкинин 15 чылдардан эрте чедип алырынче шуут шиитпирлиг. Ынчаарга ол черле боттаныр.

Англи экономиканың хоозун болгаш сайзырангай адыры хөмүр даш үлетпүрүн чижек кылдыр ап көрээли. 1957 чылда Кыдат 130 миллион тонна, а Англия 227 миллион тонна хөмүр дашты каскан. Кыдаттың хөмүр даш чылдары боттарының аргаларын санап көргеш, бо чылын 210 миллион тонна хөмүр дашты бээрин шиитпирлээн, а англичаннар чүгле 200 миллион хөмүрлашты казар. Ынчангаш Кыдат хөмүр даш талазы-биле Англияның деңнелин бо чылын чедер, а келир чылын ону ажар. Кан бүдүрер талазы-биле Англияны Кыдат 5—6 чылдарның дургузунда эртер.

Кыдат улус кодээ ажыл-агый талазы-биле кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган. Кыдаттың 500 миллион тараачыннары социализмниң орунда шуут кирген. Социалистиг тургузуг кыдат кодээде улуг амыдыралчы күштү көргүзүп турар.

1957 чылда тараанын ниити чылдазы 1949 чылдыындан 80 хуу көвүдээн. Бирги беш чыл планында кодээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге амгы үениң материал-техниктиг баазза чогундан улуг бергелер турган.

Бирги беш чыл планын чедиишкинниг күүсеткениниң ачызында кодээ ажыл-агыйда байдал өскерилген. Кодээ ажыл-агыйга капитал салыышкынны күрүне көвүдеткен. Ам кооператив шөлдеринде он-он муң тракторлар ажылдап турар. Чүгле бо чылын безин 40 муң машиналарны кодээ алган. Күрүненің болгаш тараачыннарның күженишкини-биле сөөлгү чылдарда суггаттыг черниң шөлүн 63 миллион гектар чедирген, ол дээрге чуруттуң бүгү тарылга шөлүнүн чартыы болуп турар. Суггарылга системазының тудуунга бо чылын хүн бүрүде-ле 100 миллион ажыг кижи ажылдаан.

Партияның болгаш улустуң эргечагыргазының кодээге чоруткан улуг ажылы чайыннанчак үре-түңнелди берген. Кыдатка бо чылдын төнчүзүнге чедир 300—350 миллион тонна тараана ажаан алыр деп бодап турар. Ол дээрге эткен чылдыындан 80—85 хуу хөй болуп турары ол. Кызыл-тас дүжүдүн ажаан алыр талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын Кыдат ашкан. Тараа талазы-биле берге айтырыгны республика шуут шиитпирлээринге чоокшулаан.

Улустуң эрге-чагыргазының чылдарында Кыдатта культура тургузуушкуну калбаа-биле хөгжөөн. Кыдаттың Коммунистиг партиязы чуруттуң ажылчы чоннарының калбак массаларын амты үениң эртемниң болгаш культуразының бедиктерин шингээдип алыр дээш демиселче кодүрген. Ажылчы чоннарның культурлуг деңнелин үргүлчү кодүрбейн тургаш, социализмни тургузуп болбас дээрзин кыдат коммунистер билип турар.

Билиглерни шингээдип алыр дээш шавыышкын Кыдатта ёзулугла бүгү улустуң шимчөшкини болу берген. Бо өөредилге чылында школа назылыг ургуларның 80 хуузу школа парталарында олурупкан. Улуг назылыг чондан 90 миллион кижи бижик билбес чорукту узуткаарының четкизинде өөренип турар. Эртем болгаш культура хөгжүлдезинин деңнелинин талазы-биле делегейниң мурнакчы күрүнелериниң деңнелинге улусчу Кыдаттың чедер хүнү ырак эвес.

Кыдат Улус Республика бүгү делегейде тайбынга ынакшылдыг улуг күрүне болуп турар. Кыдат улус бүгү-ле чуруттар-биле, оларның ниитилел тургузуу хамаарылга чөкка, найыралдыг кады турарынче болгаш кады ажылдажылгаже чүткүп турар.

Кыдаттың экономиктиг тургузуушкунунуң чедиишкиннеринге, бүгү делегейге ооң ат-алдары өзүп турарынга өөрүп турар эки өннүктер улусчу кыдатта хөй. Ылаңгыя социалистиг чуруттар-биле, Совет Эвилели-биле акы-дуңма найырал Кыдаттың улуг чедиишкини.

Совет болгаш кыдат улустарның, бузулбас мөңге найыралы тайбың дээш, социализм дээш демиселге идеязы болгаш сорулгазы чаңгыс аай чорук-биле каңнаттынган.

Ийи улуг улустар кады чоруп турар болгаш кезээде кады чоруур. Кыдаттың эриктеринде өнчүк-чөнгөзинге кылып, кыдат улустуң тайбың күш-ажылынга, бүгү делегейде тайбынга болгаш аймыл чок чоруукка кыжаныш турар америк империалистер ол дугайын утпас ужурлуг. «Кыдат Улус Республикаже халдаашкын дээрге, Совет Эвилелинче база халдаашкын болур. Бистиң чуртувустун улуг өннүү, эвилелчизи болгаш кожазы—улусчу Кыдатбиле найырал, эвилел болгаш кайыкайызынга дузаламчы дугайында Керээ бисте бар, ол Керээ совет болгаш кыдат улустарның үндезин эрге-ажыктарынга, тайбыңның эрге-ажыктарынга дүгжүп турар, ынчангаш бодувуска алган хүлээлгевисти долузу-биле күүседир бис дээрзинге кым-даа чигзинмезин»—деп, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге чагаазында айытган. Совет чазактың баштыңчызының бо сөстери совет улустун сеткил сагыжын болгаш бодалдарын илередип турар. Бодунуң кыдат өннүктеринге кажан-даа дузалаарынга болгаш агрессорларга чогуур согуушкунну бээринге беленинин дугайын совет кижилер шиитпирлиг-биле медеглеп турар.

Чаа амыдыралды тургузарының чырыткылыг оруу-биле кыдат улус күчүлүг базым-биле чорун орар. Ооң кайгамчыктыг ажыл хереклеринге совет кижилер чөргаарланып турар, чүге дизе кыдат улустуң тиилелгези дээрге—социализмниң улуг херээниң тиилелгези болур.

В. КАРЫМОВ.

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

КЫДАТКА ХАМААРЫШТЫР АМЕРИК ПОЛИТИКАНЫҢ БУУРААШКЫНЫ

Улусчу Кыдатка хамаарыштыр өжаэнешкек чорук америк империализминиң даштыкы политиктиг угланыышкынының кол чүүлдериниң бирээзиниң ажыл-чорудулгазы болу берген. Улуг кыдат революция типлеп, оон түнелинде тос чылдар мурнунда 1949 чылдың октябрь 1-де Кыдат Улус Республика чарлаттынган, Ыраккы Чөөн чүкке америк политикага өлүмүг согуушкунну таварыштырган турбуже, АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери Кыдатка болунуң колониалдыг тергиделди тургузар дээр хоралыг планнарындан ойталаваан. КУР-нуң турүп келгениниң баштайгы хүннеринден эгелээш-ле олар Кыдатка удур политиктиг, дипломаттыг болгаш шериг өнчүк-чөнгөлериниң калбак программазын боттандырарынче киришкен, ам ол чөнгөлер делегейни дайынның кыдыг кызыгаарында чедирип келген.

Ол авантюристиг политиказын агартыр дээш, америк чазак улусчу Кыдатты баштай делегей өргезинин норма-чижектериниң «урежчизи» кылдыр, а оон соонда «агрессор» кылдыр көргүскеш, ону делегейниң хөй-ниитизиниң санал-оналының караанга кезүүлүр-ле ылгай көрдүрерин оралдашкан. Ол чылдак-биле Вашингтон улусчу Кыдатты хүлээн көрбес дээш, ону Каттышкан Нациялар Организациязына киирбес дээш кампанианы эгелээн.

Ынчалзажок АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң КУР-га хамаарыштыр дипломаттыг бойкотту организастаар дээр оралдажышкынны бужары-биле буурап түшкен. АКШ-тың күрүне департаментизиниң албадаашкынынарынга чөрүштүр, 1950 чылдың марттың тончузүнде-ле, 580 миллион ажыг чурттачы чоннуг 14 капиталистиг чурттар КУР-ну боттарының хүлээп көрүп турарының дугайын медеглээннер. Амгы үеде делегейниң 30 ажыг күрүнелери улусчу Кыдат-биле дипломаттыг харылзаларны тургусканнар. Вашингтонуң КУР-ну хүлээп көрбээн чоруу харын Каттышкан Штаттарның болуп таарымча чок чүүлдерге таварыштырган. Кыдат эвес, харын АКШ чаасказанзыргай болу берген.

1950 чылдың январьда-ла кеску америк хайгаракчы Липпман «Нью-Йорк геральд трибюн» солунга мынча деп бижээн: «Бистиң хүлээп көрүүшкүвүстү (Кыдат Улус Республиканы.—Н. Ч.) бир эвес үр саададыптар болзувусса... бистиң хуувуста аштырыышкынывысты хүлээп көргени ол болур. Үр маназынывыс тудум-на, бүгү делегейге болгаш Азияның улустарының өргүзүнга ат-сураавысты улам-на чидиргенивис ол болур». Ынчалзажок АКШ-тың чазаа ындыг янзылыг чөптүг бодаашкыннарга хамаарыштыр амдыгаа чедир дүлей олуруп турар. КУР-ну дипломаттыг бойкоттаар чоруктуң буурап түшкининден дүржүлга алырының болгаш бодунуң Ыраккы Чөөн чүк политиказын боттуг туруштардан эде көөрүүнүң орнунга, ол бүгү күженнишкиннерин КУР-ну КНО-га киирбезинче угландырган. 1950 чылда КНО-нуң Кол Ассамблеязының V сессиязының үезинде америк төлээлериниң мурнунга ындыг соруга салдынган турган: кыдат улустуң дүрүм ёзугаар төлээлекчилериниң КНО-га боттарының олудун эөлеп алырына чүгле шаптыктаар эвес, харын ол айтырыгны чугаалажып көөрүп безин болдурбас. Ол үеден бээр-ле бадылаашкын машиналы дижир чүвениң дузазыбиле КУР-нуң КНО-га төлээлелгезиниң дугайында кандыг-даа саналдары көөрүп хүлээвейн турар резолюцияларны АКШ Кол Ассамблеяның сессияларынга чылдын-на дөгеп келген. Ынчалзажок ындыг резолюцияларны дөгеп үндүрери америк дипломаттарга чылдын-на бергеден бар чыдар: чанкайшичилерни КНО-дан үндүр ойладыр болгаш алды чүс миллион кижилиг Кыдаттың дүрүм ёзугаар өргезин катап тургузар деп негелделер бүгү делегейде улам-на өзүп турар.

КУР-га удур АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң түнелинде тыптып келген, Ыраккы Чөөн чүкте болгаш бүгү делегейде тайбыңга боттуг кыжаныышкын-биле холбаштыр, КНО-га Кыдаттың төлээлелгезиниң дугайында айтырыг Кол Ассамблеяның амгы XIII сессиязынга онза ужур-дузалыг болу берген. Чогум-на харын ол айтырыгның талазы-биле сессияның бүдүүзүнде болгаш оон ажылының баштайгы ийи неделиниде тайбыңның болгаш угаангыр чоруктуң туруштарында турар күштериниң болгаш хостуг Кыдатты көөр хөөн чокталган күштериниң аразынга кадыг-дошкун демисел күштелген. Боттарынга дыңнангыр хөй нуруунуу мөөннеп алыр дээш бо удаада эң-не кажар болгаш ээлгир чоруун илередир ужур америк дипломаттарга таварышкан. Кол Ассамблеяның сессиязы ажыттынарының бүдүүзүнде мынча деп бижээн «Вашингтон пост энд таймс геральд» солунуң чугаалары барымдаа болуп турар: «Бир эвес КНО-га коммунистиг Кыдаттың олудунуң дугайында айтырыг көгүдүүшкүннер болгаш ыйыышкынныр чокка хостуг бадылаашкынның чүүлү болуп турган болза, түнелинге бичии-даа чигзиниишкиннер турбас болур ийик».

Ынчалзарга КУР-нуң КНО-га төлээлелгезиниң дугайында айтырыг вашингтончу дипломаттарның оралдажышкыннары-биле бо-даа удаада «хостуг бадылаашкынның чүүлү» болбаан болгаш улуг кыдат улус база дагын Каттышкан Нациялар Организациязындан дашкаар арткан. Ынчалзажок чүгле аштырыышкынны айтып турар ол «типлелге» дугайты ам АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериндe оза кадыгрыүшкүн илереттинмейн турар: американнарга өрткен чылдарда турганы ышкаш ындыг «быжыг хөй нуруу» чок болу берген. Ынчангаш КУР-ну КНО-га киирериниң талалакчыларының хүрээлеңи дыка өскен. КУР-нуң төлээлелгезиниң дугайында чүүлү сессияның үүн чүрүмунга киирер дугайты индий санал дээш 29 төлээлер бадылаан, ынчаарга 1953 чылда шак-ла ындыг санал дээш 10 бадылашкыннар бердинген турган. «Бо бадылаашкын дээрге америк албан кижилеринге улуг аштырыышкын болуп турар. Бо дээрге Кыдатка хамаарыштыр ниити америк политиканы деткиир чорук дыка кызырылганын... чугаалап турар-дыр» деп «Нью-Йорк уорлд телеграмм энд сан» солун бижээн.

ИЙИ ОРУКТАР

Чүгле француз улуска эвес, харын Европага улустар аразының харылзааларының моон ыңайгы хөгжүлдезинге кайгамчык улуг ужур-уткалыг айтырыг ам шиитпирлеттинин турар Францияда болуушкуннарны бүгү делегей улуг кичээнгей-биле хайгаараан турар. Франция кандыг орукта баарыл: тайбыңның болгаш демократиянын оруу-биле бе азы диктаторжу, чогум утказы-биле алырга фашистиг ёзу-чурумнуң оруу-биле баар бе? Бо айтырыгга харыы референдумнуң түнелинден дыка хамааржыр.

Чаа конструкцияның төлевилелин хүлээп алган таварылгада фашизминиң ыжаныышкынны Францияның кырынга диргелин келир. Конституция төлевилелиниң тургузукчулары — де Голльдуң амгы чазаан эрге-чагыргага чедирип келген эң реаксылыг күштер монархтың бүрүн эргелерин тывыскан президентиниң чүнүң-биле-даа кызыгаарлаттынмаан диктатуразын тургузарының планнарын боттарының үүлгедиинин үндезини болдурганнар. Моон-биле кады олар улустуң төлээлелгезиниң— парламентиниң ролюн хей чүве болдурганнар.

Референдумнуң бүдүүзүнде Францияның чагырыкчы бөлүктери чаа конституцияның реаксылыг бүдүшкынарын чаап чажыраар соруулгалыг пропагандачы хоозун чугааларны бөдүүн француздарның өргүзүнга нептередип турган. Ынчаарга Францияга республиканы узуткаар дугайында чугаа чоруп турары кычга билдинмес боор. Де Голльдуң чазаанын амгы министри, Алжирге фашист үймээниң сорук киирикчилериниң болгаш өргөнизакчыларының бирээзи Сустель бодунуң талалакчыларының планнарын июньда-ла ыят чокка чугаалап турган. Оон медеглээни болза: «Референдум—бистиң эң чоокку үе-чадавыс. Ол үе-чада системаны узуткаар дугайында айтырыгны шиитпирлээр».

Француз республикага удур амгы сүлчээниң фашистиг шынар-бүдүжүнүң дугайын де Голльдуң чазаанын эрге-чагыргага кирген үезинден бээр фашисчаан болгаш фашистиг хевирниң янзы-бүрү организацияларының бүгү чуртка идепкейжээни болгаш депшилгелиг демократтыг организацияларга база оларның парлалгазынга удур полицейжи дерзинилээшкинниң күштелгенин ол факт база херечилеп турар. Ол бүгү фашистериниң эрге-чагыргага келириниң бүдүүзүнде — 1933 чылда Германияга болган болуушкуннарны сагындырып турардыр деп «Правда» солунунуң редакциязының айтырыгларынга эш Н. С. Хрущевтуң харыыларында демдеглээн.

Бөгүнгү Францияда байдал тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилериниң улуг дүвүрээзиниң хайныктырып турар, чүге дээрге, француз чагырыкчы бөлүктериниң амгы политиказының авантюристиг угланыышкыны ам безин тодаргай көстүп турар. Чижээ, алжир улуска удур үптекчи давыны үргүлчүлээр деп оларның бодалы болгаш барын-герман канцлер Аденауэр-биле де Голльдуң чоокта чаагы чугаалажышкыннары ол дугайын херечилеп турар.

Француз реакциянның үүлгедиглерин океан ындының политиктериниң чаагай күзелдиг хайгаараан турары база бодунче кичээнгейни хаара тудуп турар. Вашингтон француз болуушкуннарны хажыызындан хайгаракчының турукунда каксы көөр чоруун амдыгаа чедир хевээр артырып турзада, АКШ-тың чамдык бөлүктери америк шериг дугуюнга Францияны улам-на күженнишкинниг чыпшыр шарырының планнарын шагда-ла кылып турар. АКШ-тың төлээлекчилер палатазының юридика комиссиязының даргазы Эмануэль Селлериниң медеглели бо талазы-биле барымдаа болуп турар, бо кижи НАТО талазы-биле АКШ-тың өнүктеринге америк шериг болгаш политиктиг «дузаламчы» көргүзериниң негелделерин өөреним көөр соруулгабиле Барыын Европаның чуртталарынга аян-чорук кылып чораан. Сентябрь 23-те Парижде болган парлалга конференциязынга оон онзалап демдеглээни болза: «Сентябрь 28-тиң референдумунга генерал де Голль чайынналчак типлелгени чедип алган турарын АКШ күзеп турар. АКШ-тың балбак ынакшылын болгаш деткимчезин чаалап алган генерал де Голльдуң хемчеглери Барыын чүктүң чаңгыс эвин быжыглаарынче угланган» деп Селлер мактап турган.

Чаа конституцияны хүлээп алган таварылгада оларның төрээн чуруттунга кандыг шылгалдалар болурун Францияның депшилгелиг күштери эки билип турар. Реакцияның планнарынга удур шиитпирлиг демиселче олар Францияның Коммунистиг партиязының кыйгырыын ёзугаар кедрүүп үнген, референдум «херек чок» деп чугааларынче бодунуң чуртунуң бүгү улузун кыйгырган. Ынчаарга реакцияның дээрбезинче ууг кудун турар Ги Молле баштаан барыын үзелдиг социалистиниң—француз ажылчы чоннарның мегечи төлээлекчилериниң саттыныкчы туруштодалы бо демиселге депшилгелиг күштериниң чаңгыс эптиг болуруна аажок шаптыктап турар. Ынчалзажок амгы Францияның кадык бодалдыг күштери кандыг-даа байдалдар турзажок, реакцияның халдаашкынынга ойтур шавыышкынны бээр төлээде, боттарының хүрээленин күштелдиреринче болгаш ыырый каттыштырарынче угланган орукту тып алыр деп эш Н. С. Хрущев демдеглээн.

Н. ЧИГИРЬ.

Араб Чөөн чүктүң чурттарынан боттарының шериглерин үндурерин англи-америк интервентилер саададып турар.

— КНО-нуң шиитпирин ёзугаар шериглеривисти үндурери билдингир, а кайы чуртче үндурериниң дугайында чүнү-даа чугаалаваан-дыр.

КУР-нуң күрүне чөвүлелиниң премьери Чжо Энь-лайның медеглели

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дамчыып турары:

Кыдат Улус Республиканың тургустунган хүнүнден бээр тос чыл болган ою-биле холбаштыр даштыкы тускай эртемниглерге аддар болдурган хүлээп алышкынга сентябрь 28-те чүве чугаалап турган, КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лайның медеглээни болза, бир эвес америк империалистер Цзиньмыньдао болгаш Мацзудао ортулуктарны эжелеп алыр дээш чүнү-даа барымдаалавайн дайынны өскүдүптер болза, чангыс аай кылдыр сырый каттышкан алды чүс миллион кыдат улус америк империалистериниң агрессчи үүлгедиглерин бүгү социалистиг лагерьниң, тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарның болгаш улустарның деткимчези-биле болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы-биле бүрүн үзе шавар.

Кыдат улус чуруттуң бот эргезин болгаш девискээр талазы-биле бүдүн турар чоруун камгалаарының, тайбыңның хөрээн камгалаарының туруштарында быжыы-биле турар болгаш оон-биле кады КУР-нуң болгаш АКШ-тың аразында маргылдаалыг айтырыгларны чугаалажышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээринче угланган күженнишкиннерден ойталавайн турар деп Чжоу Энь-лай медеглээн.

Сөөлгү үеде америк империалистер Тайвань өөжүнүң районунда дайынзырак чөнгөлерни кыла берген болгаш Тайвань база Пэнхуледао ортулуктарда боттарының агрессиязын Кыдаттың иштики сугларында Цзиньмыньдао болгаш Мацзудао ортулуктарга чедир калбартырын оралдашпышаан, бистиң чуртувуска дайын-биле кыжанып турар.

Америк империалистериниң бистиң чуртувустуң иштики херектеринге ындыг янзылыг холгаарлаашкынын кыдат улус канчап-даа болдурбас, чүге дээрге ол чорук бистиң бот эргевиске база Ыраккы Чөөн чүкте болгаш бүгү делегейде тайбыңга кыжаныр турар деп премьер Чжоу Энь-лай медеглээн. Ындыг холгаарлаашкынны делегейниң тайбыңга ынакшылдыг күрүнелери болгаш улустары база черде болдурбас.

Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерьниң чуруттарына оларның бистеринің чөптүг демиселиске көргүзүп турар изиг ынакшылы болгаш күчүлүг деткимчези дээш, ол чоруктуң бистиң чуртувустуң улузун улуг хемчээлдиг сорук киирип турары дээш ханызыбиле өөрүп четирген бис деп Чжоу Энь-лай медеглээн.

Кыдаттың геологтарының ажыдыышкыннары

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдаттың геология чуруу улам-на чаа-чаа медээлер-биле доллунуп турар.

Цинхайның болгаш Синьцзянның делгем районнарын Ляонин болгаш Хэнэни чедир геолог-шинчилел ажылдарының калбак фронтузу хаара тудуп турар. Чер иштиниң байлаанын шинчилекчилериниң отрядтары ам чурттуң можу бүрүзүнде ажылдан турар.

Цинхай можуда Куньлуньшань дагларының сонгу эдектеринде 500 километр дурттуг черде демир рудазының ийи байлак черлери тывылган. Можуда баштайгы металлургия заводун чоокку үеде аңаа тургускан турар. Цинхайның өске районунда Баяшань дагларында демир рудазының эң байлак чыдар чери ажыттынган, ооң курлавырлары баштайгы медээлер ёзугаар алырга, чамдык черлеринде каш-даа чүс миллион тонна кылдыр чер кырында үнүп келген чыдар болуп турар.

50 хуу демир шингээлелиг демир рудазы Хонань можуда илерээн. Бо черни 700 миллион ажыг тонна демир рудалыг кылдыр геологтар бодап турар. Ляонин можуда элээн хөй демир рудалыг черлер тывылган оларның ниити курлавырлары 600 миллион тонна ажып турар. Тарим ыйгылындан нефтиниң чаа курлавырларын илереткен.

Тибеттиң найыслалы Лхасадан ырак эвес черде 7 квадрат километр шөлдүг, 700 муң тонна курлавырлыг антрацитти чыдар чери ажыттынган.

Геологтарның ажыдыышкыннары чуруттуң хевир-шинчизин өскертип турар деп кыдат парлалга демдеглеп турар. Болунуң ада-чуруттунуң даг үлетпүрлүг болурун кижилер чүгле күзеп чораан ындыг черлерде нефть суургалары шагда-ла бедип үнгүлээн, баштайгы шахталарның болгаш рудниктериниң оттары хып үнгүлээн. Чоокка чедир-ле ыдыг-кызыгаар болгаш хожуланган район болуп турган Гуйчжоу можуда улуг алюминий заводунуң туулуу эгезээн, чес эзилдирер, цинк болгаш коргулчун заводтарының корпустары өзүп турар.

КУР-нуң чазааның чаа шыңгыы сагындырыы

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дамчытканы болза: сентябрь 28-те 22 америк хыдыкчы самолеттар Фуцзянь можунуң Симынь районунга КУР-нуң девискээр сугларының агаар делгемининг кырынга шургуп кирип келген. Бистиң чуртувустуң Фуцзянь можуда девискээр сугларынче 5 америк корабльдер шургуп кирип келген.

Американың Каттышкан Штаттарының бо улуг дайынзырак чөнгөзи-биле холбаштыр КУР-нуң чазааның 16-гы шыңгыы сагындырын кылыр кылдыр КУР-нуң даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчизи төлээлеттирген.

Совет эвилелдешкен республикаларның Брюссель делгелгезинде национал хүннери

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). 15 совет эвилелдешкен республикаларның национал хүннерин ССРЭ-ниң Брюссельде делегей делгелгезинде павильонунда сентябрь 21-де эгелээш демдеглеп турар. Россия Федерациязының, Украин ССР-ниң болгаш Белорус ССР-ниң национал хүннерин демдеглеп эрттирген. Совет эвилелдешкен республикаларның национал хүннерин эрттирер дугайында совет павильонунуң дирекция чериниң эгелээшкинин павильонунуң келикчилери, хөй-ниити болгаш парлалга эки кылдыр үнелеп турар. «Ол оп беш национал хүннер улуг сонуургалды хайныктырып турары чигзиниг чок» деп Бельгияның «Суар» солуну бижээн. Совет павильонда байырлалдар бүгү совет чуруттуң амыдыралы-биле таныжар арганы берип турар деп олла солун бижээн.

Ливанда болуушкуннар

БЕЙРУТ. (СЭТА). Бейрут радиозунуң дамчытканын ёзугаар алырга, Ливанның премьер-министри Рашид Кераме сентябрь 27-де АКШ-тың элчини Макклинтокту болгаш Ливанда америк эжелел шериглериниң командылакчызы адмирал Холлоуэйни бодунга чалап келдирген болгаш америк шериглерни Ливандан үндүрер дугайында айтырыгны оларның-биле чугаалашкан.

Парлалга дыңнадыглары-биле алырга, даштыкы херектер министри Такла база Макклинток-биле болгаш Холлоуэй-биле чугаалашкан болуп турар.

* * *

БЕЙРУТ. (СЭТА). Чуртта байдалды нарыыладырын болгаш чаа ливан чазактың туруш-бодалын баксыладырын оралдашпышаан, ливан реаксылыг бөлүктер чөнгөлиг кажарлаашкыннарны кылып үргүлчүлеп турар.

Флангистер организациязының чепсектиг дээрбечилери Бейруттуң христианнар чурттаан районнарында баррикадаларны тургузуп болгаш оңгарларны казып турар. Рашид Кераменин чазаан ажылындан дүжер кылдыр албадаар дээш, «бүгүннити ажыл соксадышкынынга» киржиринче найыслалдың чонун флангистериниң удуртукчулары кыйгырып турар. Флангистериниң баштыны Пьер Джемаель ооң талалакчылары «Кераменин чаазаанга удур ажыл соксадыр апаар» деп медеглээн.

Бүргег хүнде.

Фотоэтюд В. Антоновтуу.

Дыштаныр хүнде

Сентябрьның 28-те дыштаныр хүнде хоорайның дыштанылга болгаш культурааның Гастелло аттыг парыгынга аныяк өскелнер болгаш улуг кижилер оруктарда селгүүстеп, агаарлаары-биле мөөң-мөөң бооп алган чоруп турганнар. Ол хүн паркты хаан турганы ол.

Садтың төп кезээнде лекториялаңынга чыылган чон катты-хөгжүүг туруп турлар. Ында шаңналдыг оюннар болгаш аттракцион дээш, янзы-бүрү чүүлдер организастаан.

Бут бөмбүүнүң область чемпиону АТК-ның командазы-биле типографияның бут-бөмбүкчүлериниң эш хуунуң ужуражышкынны паркты хаарын холбаштыр болган. Оюнуң бирги чартыында темп көшкак болуп, кайы-даа талалар дидим атака кылып шыдаваан. Ынчалзажок типографияның командазы баштайгы санны ажыдып, темпини күштелдирген.

Оюнуң ийиги чартыында транспортчулар боттарының атаказын күштелдиргеннер. Оюнуң төнчүзүнге чедир каш-ла минуталар арткан турда транспортчулар бир саппы киирип, ниити сан 1 : 1 бооп деңнешкен. Хайымны чарары-биле ол командаларга судья немелде шакты берген. Ынчалза-даа оюн ооңыцай уламчылавайн барган.

Оюнуң эгезинден-не ойнакчыларның сайылга-чуруму четпес болганын демдеглээр херек. Ооң кол чылдагааны — судья В. Токаның көшкак судьялаанында. АТК-ның командазындан чамдык Калинкин, Шаляпин дээн ышкаш ойнакчылар чурум үреп, ойнакчыларны каржызы-биле ажылап, оларны иткилеп турда судьяның талазындан оларның ойнаар эргезин казып, сагындырбаанының харазазы-биле оюнуң чуруму багай болган. Ооң харазазы-биле, немелде шакты оларга берген-даа болза, типографчылар ойнаарындан ойталаанар.

А. ЧЫЛБАК-ООЛ.

Культура-массалыг ажылдарны уттуп болбас

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозта клуб эки дериттинген болгаш аңаа кино үргүлчү үнүп турар. Ындыг болза-даа ооң өске культура-массалыг ажыл чорувайн турары кончуг четпес. Чамдык хүннерде аныяктарга массалыг оюн болур деп чарлап каанда улус четкилеп келирге, киномеханик эш Гиро «Планым күүсеттинмейн турар кижи мен, кино көргүзер мен» дээш, бодунуң туразы-биле планны үреп каар чүүлдер база бар.

Ынчаарга клуб чөвүлелиниң кежигүннери боттарының хүлээлелерин шуут уткулаан болгаш клубтуң эргелекчизи эш Сүктер база-ла культура-массалыг ажылды калбартып чорудар талазы-биле хемчеглерни албайн турар, ажылының планы чок, оюн чүүлдериниң хереклелдерин тыптының алыр дугайында база сагыш салбайн турар.

Киномеханик эш Гиронуң «планы күүсеттинмейн турар» дээр чүткүүлүнде базы бир өлдеп чылдагаан бар: ол чамдыкта кинону эзирик көргүзүп турар, ургуларга кино көргүскенде кино биледин бербес болгаш ооң акшазын боду ажыглаап турар.

Мынчангаш үстүнде айытган четпестерни узуткаар талазы-биле хемчегни дүрген алырын чон негеп турар.

Х. САМДАН.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кудукка ниитиниң дөмир хуунун тургузар

Пжер суг арыг, өске өң, багай чыт болгаш багай амдан чох болур ужурлуг. Кадыкшылга хоралыг чүүлдер, микробтар-биле кудуктарны болгаш суг узар черлерни хириктирбейн, оларны арыг-шевер тургузары чугула. Бир эвес кудук мал кажааларынга, бок-сүрээ дөгер черлерге чоок черде болза, суг хирленип болур. Арыг эвес чүүлдер черниң хөрүүнүнче сиңип кирген суг-биле кады кудуктуң кажаазының шааран черлерин дамчып кире бээр. Ооң ужурундан кудуктуң кажаазын эки эптеп тудар болгаш ооң бүдүүн үргүлчү хайгаараар херек.

Кудук иштиниң суу демир хууннардан хирленип болур. Чурттакчыларның бажыңнарының иштинге ажык черлерге тургулаар демир хууннар чамдыкта деозун, хир-биле бокталгылай бээр. Хирлиг демир хууннарга халдавырлыг аарыглар микробтары, маңгыс курттар чуургалары чыпшынгылай берген чоргулаар.

Кайы-бир бажыңның чурттакчыларының иштинден кым-бир кижи халдавырлыг аарыгдан, чижээ, дизентериядан аарый берип болур. Ол аарыгдан аараан, экирээн кижилерге халдавырлыг микробтар чамдыкта 2—3 айлар дургузунда чоргулаар таварылгалар база бар. Ындыг чурттакчылыг бажың иштинге турган демир хууннарга аарыг халдавырларының чыпшынган болуру хаая эвес.

Ооң ужурундан кудук иштиниң суун хирленир чоруктан каигалаар сөрулга-биле аңаа суг узар ниити демир хуунну быжыглап, алары чугула. Суглаан кижилер сугну кудук иштинден ооң-биле узуп үндүргеш, боттарының демир хууннарынга куткулап алыр хүлээлелиг.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДАН

деп кинону көрүңер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал киллизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—01073. Культура өргелелиниң типографиязы.